

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

MEGEP

(MESLEKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM SİSTEMİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ)

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

DİL VE KONUŞMA GÜÇLÜĞÜ

ANKARA, 2009

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen modüller;

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.06.2006 tarih ve 269 sayılı Kararı ile onaylanan, Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında kademeli olarak yaygınlaştırılan 42 alan ve 192 dala ait çerçeve öğretim programlarında amaçlanan mesleki yeterlikleri kazandırmaya yönelik geliştirilmiş öğretim materyalleridir (Ders Notlarıdır).
- Modüller, bireylere mesleki yeterlik kazandırmak ve bireysel öğrenmeye rehberlik etmek amacıyla öğrenme materyali olarak hazırlanmış, denenmek ve geliştirilmek üzere Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında uygulanmaya başlanmıştır.
- Modüller teknolojik gelişmelere paralel olarak, amaçlanan yeterliği kazandırmak koşulu ile eğitim öğretim sırasında geliştirilebilir ve yapılması önerilen değişiklikler Bakanlıkta ilgili birime bildirilir.
- Örgün ve yaygın eğitim kurumları, işletmeler ve kendi kendine mesleki yeterlik kazanmak isteyen bireyler modüllere internet üzerinden ulaşılabilirler.
- Basılmış modüller, eğitim kurumlarında öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılır.
- Modüller hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz ve ücret karşılığında satılamaz.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. DİL VE KONUŞMA GÜÇLÜĞÜ	3
1.1. Dil ve Konuşma Gelişimi	3
1.1.1. Temel Kavramlar	5
1.1.2. Konuşmanın Niteliği	6
1.2. Dil ve Konuşma Güçlüğü	8
1.2.1. Temel Kavramlar	8
1.2.2. Tanımı, Sınıflandırma ve Özellikleri	9
1.2.3. Tanılama ve Değerlendirme	17
1.2.4. Yaygınlık ve Etki	18
1.2.5. Nedenleri	19
1.2.6. Eğitimleri	19
1.2.7. Önleme	25
1.2.8. Dil Gelişimi ve Konuşma Gelişimiyle İlgili Etkinlikler	26
UYGULAMA FAALİYETİ	28
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	30
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	32
2. DİL GELİŞİMİ VE KONUŞMA GÜÇLÜĞÜ ÖZELLİKLERİNE UYGUN ETKİNLİKLER	32
2.1. Dil Ve Konuşma Güçlüğü Olan Engellilerin Özelliklerine Uygun Etkinlik Planlama Ve Etkinlik Örnekleri	32
2.1.1. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri	34
2.2. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Araç Gereçler	41
UYGULAMA FAALİYETİ	44
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	47
MODÜL DEĞERLENDİRME	48
CEVAP ANAHTARLARI	49
KAYNAKÇA	51

AÇIKLAMALAR

KOD	141EO0013
ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL/MESLEK	Erken çocuklukta öğretmen yardımcısı-özel eğitimde öğretmen yardımcısı
MODÜLÜN ADI	Dil ve Konuşma Güçlüğü
MODÜLÜN TANIMI	Dil ve konuşma gelişimini ve dil ve konuşma güçlüklerini tanıma; gelişimsel hedeflere uygun dil ve konuşma gelişimini destekleyen etkinlikleri planlama ve uygulama bilgi ve becerilerinin kazandırıldığı öğrenme materyalidir.
SÜRE	40\24
ÖN KOŞUL	Bu modülün ön koşulu yoktur.
YETERLİK	Dil ve konuşma güçlüğü gösterenlere yardımcı olmak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Uygun ortam sağlandığında, dil ve konuşma güçlüğü gösterenlere yardımcı olabileceksiniz. Amaçlar <ol style="list-style-type: none"> 1. Uygun ortam sağlandığında dil ve konuşma güçlüğünü tanıyabileceksiniz. 2. Uygun ortam sağlandığında dil ve konuşma güçlüğüne gösterenlerin özelliklerine uygun etkinlik hazırlayabileceksiniz
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf, Erken Çocukluk Eğitim Kurumları, Özel Eğitim Kurumları, Rehberlik Araştırma Merkezleri, Özel ve Kamu kurum ve kuruluşlarında bulunan eğitim odaları Donanım: Hikâye kitapları, oyun kitapları ve oyuncaklar, kuklalar, maskeler, kostümler, slaytlar, oyunlarda kullanılan yardımcı araç gereçler, televizyon, VCD, Projeksiyon.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Modül sonunda ise, kazandığınız bilgi ve becerileri belirlemek amacıyla hazırlanan ölçme aracıyla değerlendirileceksiniz.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

İnsan sosyal bir varlıktır ve hayatının büyük bir kısmını diğer insanlarla birlikte geçirir. Birlikte olduğu insanlarla duygu, düşünce ve isteklerini paylaşmak ve onlarla bilgi alışverişi içinde olabilmek için toplumun kullandığı dili kullanır. Konuşma insanları diğer canlılardan ayıran en önemli yeteneklerden biridir. İnsan hayatında önemli bir yer tutan ve doğal bir süreç olan konuşmada bozukluk olması bireyin toplumda büyük sorunlar yaşamasına neden olabilir.

Bu modülde edineceğiniz bilgi ve beceriler sayesinde dil ve konuşma bozukluklarını tanıyabileceksiniz. Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklarla iletişim kurma ve onlara eğitim vermenizi sağlayacak etkinlikleri planlayabileceksiniz.

Dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların gelecekte motivasyonu yüksek, probleminin üstesinden gelmeyi başarabilen, girişken, bağımsız düşünüp bağımsız hareket edebilen bireyler olabilmelerini, onlara uygun etkinlik ve eğitim ortamı hazırlayarak sağlayabilirsiniz. Planlayıp uygulayacağınız etkinliklerle sosyal, üretken, kendisine ve insanlara değer veren, dil ve konuşma probleminin üstesinden gelmeye istekli bireyler yetişmesinde rol alacaksınız. Ayrıca bu modülden edineceğiniz bilgileri çevrenizdeki insanlarla paylaştığınızda toplum bilincine katkı sağlamış olacaksınız.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Bu faaliyet sonunda gerekli ortam sağlandığında, dil ve konuşma güçlüğü tanıyabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çocuklarda dil ve konuşma gelişimi özelliklerini ve bu gelişimi etkileyen etmenleri kütüphanelerden, internetten ve erken çocukluk eğitimi veren kurumlardan araştırınız.
- Topladığınız bu bilgileri konuyla ilgili resimleri de ekleyerek raporlaştırınız.
- Hazırladığınız raporu arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. DİL VE KONUŞMA GÜÇLÜĞÜ

1.1. Dil ve Konuşma Gelişimi

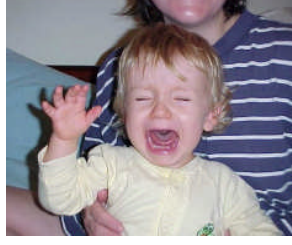
İnsan doğuştan konuşma yeteneğiyle doğar. Önce çevresindeki sesleri dinler, zamanla bu seslerin benzerlerini çıkarmaya çalışır. Çocukta önce “Alıcı Dil” adı verilen söyleneni anlama gelişmeye başlar. Söylemek istediklerini sözel yolla ifade etmesi ise “İfade Edici Dil” olarak adlandırılır. Dil gelişimi belli aşamalarda gerçekleşir.

Farklılaşmamış ağlama (Refleks ağlamalar yaşamsal sesler)

İlk 1 ayı kapsar. Sesleme (fonasyon) evresi olarak da adlandırılır. Ağlama, yeni doğanın temel ses çıkarma davranışıdır. İlk ağlamalar refleks reaksiyonlardır. Hayatın ilk haftasında ağrı ve açlık ağlamaları farklılaşmamıştır.

Farklılaşmış ağlama

Çocuk doğumdan 1 ay sonra duygusal durumlara göre değişen ağlamalar üretme becerisi kazanır. Ağlama, bebeğin ihtiyacını belirteceği tek iletişim yoludur. İlk 1 ayda memnuniyet sesleri sıkıntı seslerinden ayrılabilir. 1. ayın sonunda bazı anneler bebeğin ağlama şeklinden aç, uykulu, kızgın veya herhangi bir yerinde acı olduğunu anlayabilirler. Ağlama, artık daha belirgin bir iletişim aracı haline almıştır.

Resim 1.1: İlk aylardaki ağlama, bebeğin ihtiyaçlarını ifade etmede kullandığı tek iletişim yoludur.

➤ **Cooing (Gıgıldama) 2-3 Ay**

Hemen hemen 6 haftalık bebekler basit sesler üretirler. Daha çok “A-E-I-O-U” gibi ünlü sesleri çıkarırlar. Bunlara “Gıgıldama (cooing)” denir. Ünsüz seslerden ilk üretilen ses ise “H” sesidir.

Resim 1.2: Genellikle bebeklerin rahat ve mutluken bu sesleri ürettikleri görülür

➤ **Babbling (Agulama) 3-8 Ay**

Bebeklerin çoğu 3-4 aylıkken ünlü ve ünsüz sesleri üreterek bunları tekrarlamaktan hoşlanırlar. Buna “Vokal Jimnastik” denir. Bebeğin tekrar etmekten hoşlandıkları sesler ba-ba, ma-ma, de-de gibi seslerdir. İşitme engelli bebeklerde bu sesleri üretebilir. Bu nedenle ilk aylarda bebeğin işitme engelli olup olmadığı anlaşılmaz. Fakat işitme engelli çocuklar 4 aydan sonraki özellikleri göstermezler.

➤ **Tekrarlayan Agulama**

Agulamada çıkardığı sesleri ardı ardına ve sıklıkla tekrar ettiği dönemdir. 6–9. aylarda görülür.

➤ **Jargon Agulama**

Anlaşılmayan bir dilde konuşuyor gibidir. Agulama seslerini kendince bir anlam taşıyormuş gibi çıkarır. 9–12. aylarda görülür.

➤ **Tek Sözcük Dönemi**

12. aydan 2. yaşa kadar süren bu dönemde çocuk tek sözcükle adeta bir cümleyi ifade eder. Örneğin “Anne” kelimesi, “Anne yanıma gel, mama ver, altımı değiştir” anlamına gelebilir. Diğer bir deyişle, çocuk bir kelimeyi bir ilgi durumuna işaret etmek için kullanır. İkinci yılın başında çocuk duygu ve düşüncelerini tek kelimeyle ifade etmeyi geliştirir.

➤ **İki Sözcük Dönemi**

2 yaşın ilk aylarından başlayıp 3 yaşa kadar sürer. Artık sözcüklerin birbiriyle olan ilişkisini keşfetmeye başlamıştır. İki kelimeyi yan yana getirerek farklı anlamları ifade etmeye başlar. Çocuk ilk önce nesnelerin isimlendirildiğini anlar. Örneğin annesinin elinde biberonu gördüğünde “Anne mama” der. Süt bittiği zaman da “Süt yok”, “Mama yok” diyebilir. Bir hareketin belli bir yerde geldiğini kavradığı

- **Dil:** Belli kurallara dayalı semboller sistemidir. Dilin öğrenilmesi ve kullanılması zihinsel süreçlere bağlıdır. Zihinsel problemleri olanlar dili yaşitları düzeyinde öğrenip kullanamazlar.
- **İletişim:** İnsanlar arasındaki duygu, düşünce ve yaşantıların sözlü ya da sözsüz ifade edilme yöntemidir.
- **Konuşma:** İnsanlar arasında dili kullanarak sözlü iletişim kurma yöntemidir. Konuşma, dildeki seslerin konuşma organlarının (Dudak, dil, çene, yumuşak damak, ses telleri gibi.) akustik sinyaller haline getirilmesidir. Konuşma, motor bir süreçtir.

1.1.2. Konuşmanın Niteliği

Konuşmanın anlaşılır ve doğru olabilmesi, konuşmanın bazı özellikler taşımasını gerektirir.

Bu nitelikler;

- **AÇIKLIK:** Söylenmek istenenin açık ve sade bir dille anlatımı dinleyenler tarafından anlaşılmasını kolaylaştırır. Uzun ve terimlerle dolu cümleler anlaşılmayı güçleştirir.
- **ARTİKÜLÂSYON:** Konuşma seslerini düzgün çıkarmaya, mırıldanmadan, sesleri yutmadan, eklemeler yapmadan konuşmaya özen gösterilmelidir.
- **DİL BİLGİSİ:** Her dilin kendine göre kuralları vardır. Dil, kurallarına uymadan kullanıldığı takdirde şekil ve anlam yönünden bozukluklar ortaya çıkar. İnsanlar konuştuğu dilin kurallarını bilirse bu tür sorunlar yaşanmaz.

Resim 1.4: Dilin doğru öğrenilip doğru kullanılmasında yetişkinlerin rolü büyüktür.

- **SÜRAT:** Konuşan kişinin konuşma esnasındaki hızıdır. İnsanların çoğu hızlı konuşamaz. Kimi insanlar ise çok hızlı konuşur. Her ikisi de yanlıştır. Akıcı ve anlaşılır bir konuşmada normal sürat, dakikada 90–100 kelime konuşmaktır. Vurgulanacak kelimelerde yavaşlamak, çabuk ilerleyen düşünceleri konuşurken ise hızlanmak anlaşılır bir konuşma için gereklidir.
- **DURAKLAMA:** Konuşmada noktalama işaretleri anlamındadır. Konuşma esnasında da tıpkı yazı okurken ya da yazarken olduğu gibi noktalama işaretlerine uygun duraklamalara dikkat edilmesi gerekir.
- **SES TONU ve DOĞRU NEFES ALMA:** Ses tonu sesin yükselip alçalması, azalıp çoğalmasıdır. Konuşma esnasında değişik ses tonları kullanmak konuşmayı anlaşılır ve ilgi çekici yapar. Konuşmanın tekdüze (monoton) olmaması için ses tonuna dikkat edilmelidir. Ayrıca konuşma esnasında duraklamalarda düzgün ve yeterli nefes almak konuşmanın akışı ve anlaşılabilirliği için önemli bir noktadır.
- **SES GÜCÜ:** Konuşan kişinin konuşmasının karşısındaki kişilerin duyabileceği şekilde olmasıdır. Konuşma gücünün düşük olması konuşan kişinin kendine güveni olmadığı intibasını bırakmakla birlikte anlaşılmasına da engel olacaktır.
- **BEDEN DİLİNİN KULLANILMASI:** Konuşma esnasında jest ve mimiklerin kullanılması kişinin kendini ifade etmesini ve karşısındakiler tarafından anlaşılmasını kolaylaştırır. Ancak konuşurken vücut hareketlerinin gereğinden fazla kullanılması dinleyen kişinin dikkatini dağıtacağından anlaşılabilirliği azaltacaktır. Bu nedenle jest ve mimikleri uygun yerlerde ve yeteri kadar kullanmaya özen gösterilmelidir. Beden dilini kullanırken dikkat edilmesi gereken bir nokta da göz kontağı kurmaktır. Konuşan kişinin dinleyenle göz teması içinde olması gerekir. Karşısındakine bakmadan konuşmak dinleyenin ilgisini azaltacağından anlaşılmayı azaltacaktır.

Etkinlik 1

Bir konuşma metni hazırlayınız. Yukarıda size verilen konuşma niteliklerinin hiç birine uymadan bu metindekileri arkadaşlarınızla konuşunuz (ya da okuyunuz). Daha sonra aynı metni kurallara uygun şekilde telaffuz ediniz. İki konuşma arasındaki farklılıkları ve yanlış anlamaları sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

Resim 1.5: Konuşmanın öğrenildiği yaşlarda çocuğa doğru örnek olunmalıdır.

1.2. Dil ve Konuşma Güçlüğü

1.2.1. Temel Kavramlar

ARTİKÜLÂSYON: Konuşma seslerini çıkarma işlemine söyleniş (Artikülâsyon) denir. Telaffuz ya da boğumlama olarak da adlandırılır. Kelimeleri, olması gerektiği doğru ses ve doğru vurguyla ağızdan çıkarmaktır. Telaffuzdaki vurgudaki hatalar yanlış anlaşılmalara, kalıcı dil problemlerinin oluşmasına neden olabilen etmenlerden birisidir. Kitap okuyarak, doğru telaffuz edebilen insanların konuşmalarını dinleyerek düzgün artikülasyon kazanımı sağlanabilir.

AFAZİ: Söz veya kelime yitimidir.

DİSLEKSİ: Öğrenme bozukluğudur. Konuşmada bir engel olmadığı halde sesli veya sessiz okumada ve anlamada görülen bir bozukluktur.

FONASYON: Sesleme, sesin çıkarılması.

TERAPİ: Sağaltım, tedavi.

TEPKİ: Cevap, karşı etki, karşılık verme.

BİLİNGUALİZM: İki lisanlılık. İki dili aynı anda öğrenmeden kaynaklanan dil problemi.

Resim 1.6: Ailede farklı iki dilin kullanımı, çocuğun konuşmayı öğrenmesinde gecikmeye neden olabilir.

1.2.2. Tanımı, Sınıflandırma ve Özellikleri

Dil ve konuşma özrünün birçok tanımı bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının konuya ilişkin yönetmeliğinde konuşma özrü “Konuşmanın akışında, ritminde, tizliğinde, vurgularında, ses birimlerinin çıkarılışında, eklenişinde, artikülâsyonunda, anlamında bozukluk bulunmasına konuşma özrü denir.” şeklinde tanımlanır.

Konuşmanın niteliğini etkileyen her türlü olağan dışı aksaklık konuşma akışının bozukluğudur.

Dil ve konuşma bozuklukları birçok şekilde ortaya çıkmaktadır. Dil ve konuşma bozukluklarını aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkündür;

- **Konuşma Bozuklukları**
  - **Söyleyiş Bozuklukları (Artikülâsyon Bozuklukları)**
    - Atlama (Sesin Düşürülmesi)
    - Yerine Koyma (Sesin Değiştirilmesi)
    - Sesin Eklenmesi
    - Sesin Bozulması
  - **Ses Bozuklukları**
    - Ses Perdesi Bozuklukları
    - Ses Yüksekliği Bozuklukları
    - Ses Kalitesi Bozuklukları
  - **Konuşma Akışındaki Bozukluklar**
    - Acele-Karmaşık Konuşma
    - Kekemelik

➤ **Dil Bozuklukları**

- Gecikmiş Dil
- Söz Yitimi
- Belirli Dil Yetersizlikleri

➤ **Diğer Dil ve Konuşma Bozuklukları**

- Beyin Felci ile İlgili Dil ve Konuşma Bozuklukları
- İşitme Bozukluğuna Bağlı Konuşma Bozuklukları
- Yarık Damak ve Yarık Dudakla İlgili Konuşma Bozuklukları
- Zekâ Geriliği, Öğrenme Bozukluğu ve Duygusal Problemlere Bağlı Dil Bozuklukları
- Bilingualizm ve Yöresel Konuşmalara Bağlı Dil Bozuklukları

1.2.2.1. Konuşma Bozuklukları

Konuşma, konuşmayı sağlayan organların, kasların, sinirlerin yapısıyla, işlevleriyle ilgili motor bir süreçtir. Bu organların, kasların, sinirlerin yapısında ya da işlevlerindeki herhangi bir bozukluk konuşma bozukluğudur. Konuşma bozukluğunda sorun doğrudan zihinsel algılama ile ilgili değildir. Çocuk, sesleri, dilin yapısını ve özelliklerini bilse bile bu organları kullanamadığı için sesleri çıkaramamaktadır. Örneğin, işitme engelli bir çocuğun zihinsel bir problemi olmadığı halde konuşamaması işitme

Söyleyiş(Artikülasyon) Bozuklukları

Artikülasyon, nefesin gırtlaktan çıktıktan sonra yutak, ağız ve burundan oluşan üçüncü ekip organlarında (Dil, damak, diş, dudak) konuşma dilimizin geleneksel seslerine dönüşüp biçimlenmesidir. Artikülasyon teriminin yanı sıra boğumlama, eklemleme, telaffuz ya da oynaklama terimleri de kullanılır.

Söyleyiş bozuklukları, konuşanın söyleyişinde değil, dinleyenin kulağındadır. Diğer bir deyişle dinleyici, konuşma seslerini; yer değiştirmiş, atlanmış, eklemeler ve çarpıtmalar yapılmış gibi algılıyorsa söyleyiş bozukluğu var demektir. Konuşan kişi ses birimlerini (fonemleri) nasıl çıkarırsa çıkarsın, işitenlere yanlış gelmedikçe fonemler doğru söylenmiş sayılmaktadır.

Artikülasyon bozukluğu dört değişik türde görülür:

Atlama(Sesin Düşürülmesi)

Atlama (Omissions) yanlışlarında sözcüklerin yalnızca bir kısmı söylenir. “Araba” yerine “arba”, “Havlu” yerine “avlu”, “Saat” yerine “Sat” örneklerinde olduğu gibi bazı sesler düşürülmektedir.

Yerine Koyma (Sesin Değiştirilmesi)

Sesin değiştirilmesi (Substitutions) sık görülen artikülasyon bozukluklarındanr. Sözcük içinde çıkarılması güç gelen bir ses, çıkarılması kolay gelen bir sesle değiştirilir.”Çizgi” yerine “Çisgi”, “Para” yerine “Paya” gibi ses değişiklikleri görülür. Bazen de sözcük içindeki seslerin yer değiştirmesi olabilir. “Kitap” yerine “Kipat” örneğinde olduğu gibi

Sesin Eklenmesi (Additions)

Sözcüğün aslında bulunmayan başka seslerin eklenerek söylenmesidir. Genellikle birbiri ardına gelen iki ünsüzün arasına bir ünlü ekleyerek söylenmesi şeklinde görülür. “Saat” yerine “Sahat”, “Spor” yerine “Sipor”, “Recep” yerine “İrecep” gibi

Resim 1.7: Arkadaş çevresi öğrenilmiş artikülasyon bozukluğuna sebep olabilir

Sesin Bozulması (Distortions)

Sesin bozulması (Çarpıtmalar) durumunda sesler tam doğru olmamakla birlikte gerçeğine yakındır. Ses, konuşma dilinde olmayan yeni bir ses olarak çıkarılır. “Gelir” yerine “Gelix”-“Geliy” ya da “Gelüm” gibi... Daha çok yöresel olarak çıkarılan sesler buna örnek teşkil eder.

Ses Bozuklukları (Voice Disorders)

İnsan sesinin üç özelliği vardır; ses perdesi, yüksekliği ve kalitesi. Bu üç özellikteki bozukluklar konuşan ve dinleyen için estetik açıdan rahatsız edicidir ve iletişime engel olur. Sesleme(fonasyon) bozuklukları özellikle erken çocukluk döneminde ve ilköğretim çağındaki çocuklarda sık rastlanan bir bozukluktur. Bunun temel nedeni de bu yaş grubu çocukların oyunda ve etkinlikler esnasında aşırı yüksek sesle konuşmaları ya da bağırmalarıdır.

Ses Perdesi

Kişinin sesi perde bakımından yaşına ve cinsiyetine göre olması gerekenden daha alçak (pes) ya da yüksek (tiz) olursa toplumsal açıdan engellemelerle karşılaşır ve iletişimi zayıflar. Normal konuşmada yüksek ve alçak tonlar arasında yumuşak geçişler vardır. Bu perde geçişleri vurgulamayı sağlar ve konuşmayı monotonluktan kurtarır. Ses perdesi kırılmaları adölesan dönemde yaygındır. Sonraki yaşlarda devam etmesi iletişim sorunları yaratabilir.

Ses Yüksekliği

Çok zayıf ya da fazla yumuşatılmış bir ses belli uzaklıktan ve gürültülü ortamlarda anlaşılmayı güçleştirir. Çok yüksek ses ise, özellikle hoş olmayan bir ses niteliği varsa, dinleyici açısından rahatsız edici olmaktadır.

Ses Kalitesi / Tonu

Ses kalitesini tanımlamada genizsizlik (nazality) ve boğukluk (hoarseness) özellikleri dikkate alınır. Genizsizlik, burun boşluğundan geçen havanın miktarı ve tınlama (rezonans) için burun boşluğunun ne ölçüde kullanıldığıyla ilgilidir. Bir kişinin sesinin kronik şekilde boğuk olması ciddi larynx (gırtlak) sorunu olduğuna işaret etmektedir. Kronik boğuk sesli kişi bir uzmana gösterilmelidir.

Konuşma Akışındaki Bozukluklar

Bir konuşmanın akışı, süre, hız, ritim ve akıcılık içerir. Konuşma akışında duraksamalar konuşmacının anlaşılmasını güçleştirir. Bu durum dikkati çekecek kadar sık ve yaygın olduğunda bozukluk olarak kabul edilir.

Acele-karmaşık konuşma

Çoğunlukla kekemelik ile karıştırılan bu durum, aşırı konuşma hızı ile birlikte düzensiz cümle yapısını, söyleyiş problemlerini içerdiği gibi kekemeliğin problemi olan konuşmaya başlama güçlüğünü de içerir. Acele-karmaşık konuşanlar hızlı ve düzensiz söyleyiş biçimleri nedeniyle söylemek istediklerini anlatamazlar. Kekemelerin aksine bozukluklarının farkında değildir. Konuşabilirler ve nadiren kekelerler.

Kekemelik(Ritim Bozukluğu)

Konuşma özürleri arasında en eskiden bilinenidir. Kekemelik, konuşmanın akıcılığı ve ritmi ile ilgili bir iletişim bozukluğudur. Konuşmada uygun olmayan duraklamalar ve tekrarlar konuşmanın doğal akışını etkiler. Kekemelik, kişinin konuşmaya başlayamama, duraklama, bazı sesleri uzatma, tekrar etme, bazı vücut hareketleriyle (Sık tekrarlanan el-kol hareketleri, mimikler) konuşmanın sapma göstermesi şeklinde görülür.

19 Mayıs 2002 tarihinde bir gazetede yayımlanan haberde:

“SERÇİN KÖYÜ’NDE HERKES TEKLİYOR: KEKEME KÖY”

“Aydın’ın Söke İlçesi’ne bağlı Serçin Köyü Muhtarı, köyünde kekemelik rahatsızlığının artış göstermesi üzerine hastalığın nedenlerinin araştırılması için Kaymakamlığa başvurdu. Muhtar“Köyümdeki kekemeler anlaşamayınca birbirleriyle dövüşüyor. Kekemelikteki bu artışın nedenleri araştırılmalı ve çözümü bulunmalıdır” dedi. Söke’nin eski köylerinden Serçin’de yaklaşık 50 kişinin kekeme olduğunu belirten köy muhtarı şöyle konuştu: Köyde ben dâhil olmak üzere 50 kekeme ve 13 özürlü kişi var. Benim kekemeliğim muhtar olduktan sonra biraz azaldı. Köyde kekeme olanlar çok büyük sıkıntı çekiyor. Kekemeliğin bu kadar yoğun olmasının nedenlerini anlayamıyoruz” deniliyordu.

Acaba bu köydeki kişiler kalıtsal olarak böyle bir konuşma problemini taşımakta; yoksa kekeleyerek konuşmayı konuşmanın normal biçimi olarak mı öğrenmiş durumdalar?

Kekemeliğin nedenleri hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Kekemeliğin nedenleri konusunda ileri sürülen görüşler oldukça değişik ve çoktur. Kekemelik öğrenilmiş bir davranış olabilir, bir kişilik bozukluğu olabilir, bir direnme belirtisi olabilir, organik bir bozukluk olabilir. Kekeleyen çocuk, karşısındakiler tarafından anlaşılmadığında, söylemek istediklerini kekelemekten dolayı söyleyemediklerinde sinirlenip saldırganlaşabilir ya da içe kapanabilir. Kekemeliğin, konuşma terapistleri veya ilgili eğitimciler tarafından tedavi edilmeden, kendiliğinden kaybolduğu görülebilir.

Resim 1.8: Kekeleyen çocuk, söyledikleri anlaşılmadığında sinirlenip öfkelenebilir.

1.2.2.2. Dil Bozuklukları

Kimi insanlar düşüncelerini sözcüklerle anlatamadıkları için ya da duyduklarından anlam çıkaramadıkları için sözlü iletişimde zorluk çekerler. Bu kişiler, dil sembollerinin kullanımında sorunu olan kişilerdir.

Bir insanın yeterli söyleyişi, sesi ve konuşma akışı olabilir; ancak konuşması anlamlı olmayabilir. Sesleri, sözcükleri, heceleri rasgele ve anlamsız bir düzende bir araya getirir, dil sembollerini uygun şekilde kullanamaz. Bu kişilerin dil bozuklukları vardır.

Gecikmiş Konuşma

Çocuklar yaşlılarıyla kıyaslandığında beklenen zamanda dillerini geliştiremezlerse, anlama ve anlatmada güçlükleri varsa, bu durum gecikmiş konuşmadır. Aslında gecikmiş konuşma, çoğu zaman çocuğun bebeklik döneminde geçirmesi gereken konuşma gelişim aşamalarından birine takılıp kalması veya o aşamalardan birine dönüş yapması durumudur.

Gecikmiş konuşma problemi olan çocuklarda bazı belirtiler görülür. Bazılarında cümle kurmada güçlük ve gecikmeler olur. Anlatmak istediklerini sözel yolla aktarmak yerine vücut hareketleriyle (Parmakla gösterme, fırlatma, vurma vb.) anlatmayı tercih ederler. Çıkardıkları sesler dinleyen tarafından anlamsız bulunur. Gecikmiş konuşma problemi olan çocuklar başkalarının konuşmalarına ilgi duymazlar ve dinlemezler. Bazıları toplumdaki uzak durma eğilimi gösterirler. Duvarlara vücudunu sürtmek, bir başkasının elini tutmak, sıkamak gibi hareketler de gözlenebilir.

Resim 1.9

Resim 9: Gecikmiş konuşma problemi olan çocuklar içe kapanık ya da tam tersi saldırgan davranışlar gösterebilirler.

Gecikmiş konuşma, zekâ geriliği, uzun ve ağır hastalık geçirme, işitme kaybı, otizm ya da serebral palsi gibi problemler, doğum travmaları, konuşma organlarındaki koordinasyon (uyum) bozukluğu, sevgi eksikliği, duygusal problemler ve çevre etkisi gibi birçok nedenden dolayı gerçekleşebilir.

Söz Yitimi (Aphasia):

Bireyde zekâ geriliği, bellek bozukluğu, işitme özrü ve konuşma organlarında bozukluk olmadığı halde konuşma işlevinin yerine getirilmemesi durumudur. Bir beyin hasarı sonucu oluşan fonksiyonel bir bozukluktur. Beyindeki ilgili alanların tahribi sonucu, konuşma veya konuşulanı anlama yeteneğinin kaybıdır. Genelde afazi (söz yitimi/aphasia) birden ortaya çıkar, ancak beyin tümörü gibi yavaş ilerleyen hasarlarda ise zamanla oluşabilir. Afazili çocuklar şaşkındır ve duygusal yönden tutarsızlık gösterir. Yaygın sözleri hatırlayamaz ve basit komutları dışındakileri anlayamaz. Afazi tanısı olan çocuklar

bireyselleştirilmiş eğitim programından yararlandırılmalıdır. Ayrıca konuşma terapisi desteği alınmalıdır.

Belirli Dil Yetersizlikleri

Herhangi bir beyin sarsıntısı geçirmediği halde dil becerilerinin, bilişsel ve sosyal becerilerinin gerisinde olması durumudur. Bu çocuklarda toplumsal uyumda bir problem ya da zihinsel bir yetersizlik olmayabilir. Fakat dili etkin olarak konuşamamaktadırlar. Bu durum konjenital söz yitimi veya gelişimsel söz yitimi olarak adlandırılır. Çoğunlukla beyin fonksiyonlarındaki eksiklikten meydana gelir ve bir çeşit öğrenim yeteneksizliği sayılabilir.

1.2.2.3. Diğer Konuşma Bozuklukları

Beyin Felci İle İlgili Dil ve Konuşma Bozuklukları

Beyindeki herhangi bir zedelenme nedeniyle zayıflık ve felç içeren bir durumdur. Beyin felci problemi olan çocuklar için konuşma ve dilin kazanımı oldukça zordur. Çoğunda algısal motor ve bilişsel yetersizlik bulunur. Kas gücü ve koordinasyonları da zayıftır. Bu nedenle zihinsel olarak normal gelişim gösterecekler de kaslarını yeterince kullanamadıkları için sesleri çıkarmada zorluk çekerler. Beyin felçli çocukların hepsi aynı derecede zarar görmezler. Konuşma problemi, beyindeki zedelenmenin derecesi ve konuşma organlarını etkileme durumuna göre farklı derecelerde ortaya çıkabilir.

İşitme Bozukluğuna Bağlı Konuşma Bozuklukları

İşitme organlarından herhangi birindeki, sesleri beyne taşıyan sinirlerdeki ya da beyinde işitmeyle ilgili bölgedeki herhangi bir motor yetersizlikten dolayı, bireyin sesleri duyamaması konuşma seslerinin öğrenilmesini de engeller. İşitmedeki kayıp ne kadar büyük olursa konuşmadaki sorun da o kadar büyüktür. İşitme yeteneğini tamamen kaybetmemiş olanlar eğitim ve işitme cihazı kullanımının da etkisiyle konuşabilmektedirler. Ancak normal işiten yaşlı çocuklarla karşılaştırılacak olursa konuşmasında bozukluklar görülebilmektedir.

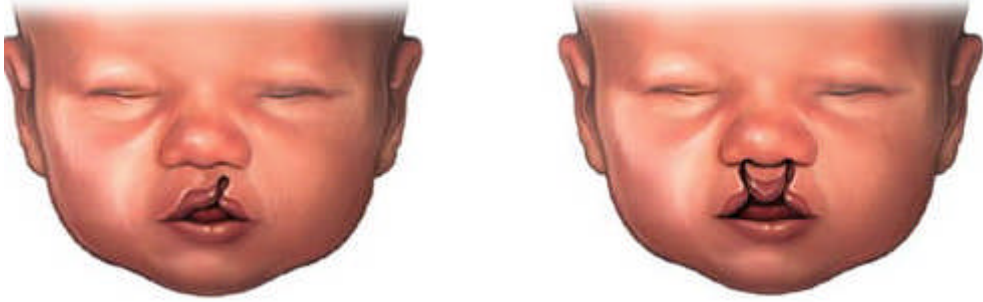

Resim 1.10: Günümüzde işitme cihazları neredeyse dışarıdan görülmeyecek kadar küçük boyutlarda üretilmektedir.

Yarık Damak Ve Yarık Dudakla İlgili Konuşma Bozuklukları

Yarık damak (kurtağzı), ağız boşluğunun üst kısmında açıklık olması durumudur, Yarık dudak ise (Tavşan dudak) üst dudakta tek ya da iki yanlı yarıklık olması durumudur. Nedeni kesin olarak bilinmemekle birlikte annenin hamilelikteki sağlık durumu, beslenme bozukluğu ile fetüsün üzerinde rahim içi baskıların oluşmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Yarıklar cerrahi yolla düzeltilebilir ya da yapay olarak kapatılabilir. Tıbbi müdahale sonrası süreçte ise konuşma eğitimine başlanmalıdır. Ancak dudak ve damaktaki bu kusurların tedaviden sonra konuşmanın ne ölçüde düzelebileceği belirlenemez.

Tek taraflı yarık dudak

Çift taraflı yarık dudak

Resim 1.11: Yarık Dudak şekilleri

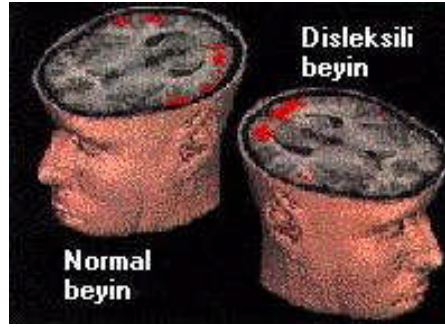

Resim 1.12: Yarık damak şekli

Zekâ Geriliği, Öğrenme Bozukluğu Ve Duygusal Problemlere Bağlı Dil Bozuklukları

Zekâ geriliği olan çocuklarda ve duygusal problemi olan çocuklarda her türlü dil bozuklukları daha sık görülmektedir. Yaygın olarak da “Gecikmiş Dil” görülmektedir. Zekâ geriliğinden kaynaklanan algılama bozukluklarından dolayı dili diğer çocuklara nazaran daha geç öğrenirler, telaffuzda zorlanırlar ve anlatmak istediklerini ifade edemezler.

Altı yaşına gelen çocuklar artık bir eğitim alabilecek zihinsel gelişim düzeyine gelirler. Öğrenme bozukluğu olan çocuklarda ise henüz bu hazırlık söz konusu değildir. Disleksi olarak adlandırılan öğrenme bozukluğunda çocuklar, öğrenmeye yardım eden zihinsel organizasyon bakımından yeterli değildir. Dislekside konuşmada bir engel olmadığı halde sesli ve sessiz okumada ve anlamada görülen bir bozukluk söz konusudur. Zekâsı, görmesi, işitmesi yeterli olmasına rağmen okuma öğreniminde başarısızdırlar. Bu durum merkezi sinir sistemindeki bir bozukluktan kaynaklanır. En belirgin özelliği harflerin ve kelimelerin karıştırılması ve tersten algılanmasıdır. Disleksili çocuklarda sık karşılaşılan özellikler; b ve d, p ve q harflerini, 6 ve 9 sayılarını ters algılama, “ne” yi “en”, 3’ü E,32 yi 23 olarak algılama, okurken kelimeleri atlama, yön ve zaman kavramlarında zorlanma, gecikmiş ya da yetersiz konuşma, konuşurken anlama en uygun kelimeyi seçmede zorluk, okunmayan el yazısı sıralanabilir. Duygusal problemi olan çocuklar daha çok bir tepki olarak konuşmamayı ya da ilgi çekmek için farklı, eksik, hatalı konuşmayı seçerler. Ebeveyn yokluğu, kötü muamele, yetersiz ilgi, yaşatlarından kabul görmeme gibi birçok duygusal problem çocukta başta gecikmiş dil olmak üzere birçok dil problemine neden olabilir.

Resim 1.13: Işıklı bir noktanın hızlı hareketlerinin izlenmesi sırasında disleksili ve normal beyin arasındaki etkinlik farkı.

Bilingualizm ve Yöresel Konuşmalara Bağlı Dil Bozuklukları

İki lisanlılık (Bilingualizm), iki lisana aynı zamanda maruz kalmayı ifade eder. İki dilin konuşulduğu ev ortamı, her iki dilin konuşmaya başlangıcında geçici gecikmeye neden olur. Fakat çocuklar genellikle 5 yaşından önce iki dili de ustaca konuşabilirler. Ayrıca yöresel dil kullanımları ve şive farklılıkları da çocukların dili yanlış öğrenmelerine, telaffuz zorlukları yaşamalarına neden olmaktadır. Yöresel konuşmalarda bir çeşit bilingualizm sayılabilir.

1.2.3. Tanılama ve Değerlendirme

Konuşma özrünün düzeltilmesi ve konuşmanın geliştirebilmesi için konuşmadaki problemin doğru değerlendirilmesi gerekir. Ağır derecede kekemelik, işitme özrüne bağlı konuşma problemi, damak ve dudak yarıklığı gibi bazı konuşma ve dil problemleri çok belirgindir. Fakat bazı konuşma problemleri bu kadar belirgin olmayabilir.

Eğitim yönünden konuşmanın değerlendirilmesi ve teğhis konulabilmesi için tarama ve vaka incelemesi olmak üzere iki aşamalı bir yol izlenir.

Tarama

Konuşması yaşına ve cinsiyetine uygun olanla olmayanı ayırmak için yapılan bir değerlendirmedir. Genellikle rehberlik ve araştırma merkezi uzmanlarınca yapılır. Taramalar değişik araç gereçlerle yapılabilir.

Taramada çocuk, önceden hazırlanmış bir konuda konuşur. Konuşmayı uzman dinler ve gözler. Konuşmada yaşına ve cinsiyetine uymayan noktalar varsa bunu bir işaretle belirler. Taramalarda genel olarak 5–6 cümlelik testler kullanılır. Okuma bilenlere testlerdeki cümleler okutulur. Okuma bilmeyenler ise uzmanın söylediklerini tekrar eder. Tarama ön hazırlık, uygulama ve değerlendirme olmak üzere üç aşamadan oluşur.

Tanılama-Vaka İncelemesi

Konuşma özrünün türünü, derecesini, hayatını nasıl etkilediğini, özrün nedenlerini, sağaltımın güçlüğüne kestirilmesini, hangi yöntemlerin kullanılabileceğini kararlaştırmaya yardımcı olacak bilgileri toplayıp değerlendirmeye vaka incelemesi denilir. Vaka incelemesi, özre tanı konması rehberlik ve araştırma merkezlerinde, üniversitelerde hastane ve kliniklerde uzmanlarca yapılır.

Resim 1.14: Tanılama ve vaka incelemesi uzmanlar tarafından yapılmaktadır.

1.2.4. Yaygınlık ve Etki

Konuşma özrü tek bir problem değildir. Konuşma özründe birden fazla problem neden olmaktadır. Kimi zaman konuşma özrüne bu problemlerden biri neden olurken bazen de bu problemlerin birkaçından dolayı konuşma özrü ortaya çıkmaktadır. Konuşma özrü özel eğitim alanı içinde en yaygın olan problemlerden biridir. Ülkemizde yapılan bir araştırmada konuşma özürlü oranı % 10 civarında bulunmuştur.

Konuşma, bireyin hayatında iletişim için en çok kullanılan araç olması nedeniyle bireyin hayatını en olumsuz etkileyen özürlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Konuşma ve dil problemleri sadece problemlili olan bireyi değil çevresindekileri de olumsuz etkilemektedir. Çevresindekiler de onu anlamakta zorluk çekeceklerdir. Ayrıca konuşma ve dil problemi olan çocukların aileleri ve öğretmenleri de diğer insanların bu sorun nedeniyle onunla alay edilmesini engellemek ve sabırla onu dinlemek zorundadırlar.

1.2.5. Nedenleri

Dil ve konuşma problemleri birçok nedenden dolayı görülebilir. Bu nedenleri şöyle sıralayabiliriz:

- Konuşma organlarının yapı bozuklukları (Dudak ve damak yarıklığı, işitme düzeneği sorunları, ağız ve gırtlak yapısındaki bozukluklar, dişlerdeki yapı bozuklukları vb.)
- Merkezi sinir sistemi bozuklukları (Beyin felci, öğrenme güçlüğü, söz yitimi vb.)
- Nörolojik bozukluklar (parkinson hastalığı, serebral palsi, spina bifida vb.)
- Duyusal yetersizlik (İşitme kaybı, görme kaybı)
- Olumsuz çevre etmenleri ve taklit
- Güdüleme, uyarım ve teşvik eksikliği
- Travmalar
- Bilişsel bozukluklar (Zekâ geriliği, down sendromu vb.)
- Duyusal-sosyal-psikolojik problemler ve ilgisizlik (Ciddi duygusal sosyal problemi olan anne-baba ya da çocuk, utangaçlık, dikkat çekme isteği, otizm vb.)
- Bilingualizm (İki lisanlılık)

1.2.6. Eğitimleri

Dil ve konuşma problemi olan çocuklarda öncelikle bozukluğun türü ve derecesi bir uzman tarafından belirlenmelidir. Aile ve öğretmen, uzmanla işbirliği içinde olmalıdır. Bozukluğun nedeni belirlenmişse bu neden ortadan kaldırılmalı ya da mümkün olan en az düzeye indirilmelidir. Neden tıbbi bir sorundan kaynaklanıyorsa tıbbi müdahalenin yapılması sağlanmalıdır. İşitme kaybından kaynaklanan dil ve konuşma bozukluklarında KBB (Kulak Burun, Boğaz) uzmanından yardım alınmalı ve işitme cihazı kullanılmalıdır.

Eğitime geçmeden önceki bir diğer önemli nokta ise çocuğun probleminin farkına vardırılmasıdır. Çocuk problemini bilir ve terapiye istekli hale gelirse başarı oranı artacaktır. Dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların bazıları, uzmanların uygun görmesi haline, engelinin türü ve derecesine göre normal çocukların eğitim aldığı kurumlarda eğitimlerine devam edebilirler. Bazıları konuşma terapisinin yanında normal okullardaki eğitimine de devam edebilirken daha ağır derecede dil ve konuşma problemi olan çocuklar sadece özel eğitim kurumlarında konuşma terapisi ağırlıklı bir eğitim almaktadırlar.

Resim 1.15: Dil ve konuşma bozukluğu tıbbi bir sorundan kaynaklanıyorsa tıbbi müdahalenin yapılması sağlanmalıdır.

Dil ve konuşma güçlüğü çeken çocuklarda sağaltımın başlangıcı çocukta konuşma ihtiyacı yaratmak olmalıdır. Çocuk konuşmaya ne kadar istekli olursa o kadar çok konuşma girişiminde bulunur. Özellikle gecikmiş konuşma görülen çocukların çoğunluğu konuşma gelişimlerinin ilk dönemlerinde kalmaktadır. Bu nedenle konuşma dilinin seslerinin öğretilmesi gerekir.

Ayrıca dil ve konuşma problemi olan çocukların eğitimi esnasında evde ve okulda ona uygun dil kullanımıyla örnek olunmalıdır. Ona konuşma fırsatı verilmeli, konuşurken sabırla dinlenmeli ve alay edilmemelidir. Sevgi ve ilgi göstermeli, bu konuda çocuğun yanında başkalarıyla konuşulmamalıdır. Çocuğun daha iyi anlayacağı düşünülerek onunla bebekçe konuşulmamalıdır. Ona sürekli soru sormaktan vazgeçilmeli ve soru sorulması gerektiğinde cevabı kısa ve net olan sorular sorulmalıdır. Dil ve konuşma güçlüğü çeken çocukların aile bireyleri, öğretmenleri ve çevresindeki diğer bireyler onunla konuşurken dikkatle dinlemeli, göz teması kurmalıdır. Fakat bakışlarına endişeli ve gerilimli bir ifade yüklememeye çalışmalıdır. Unutulmamalıdır ki aile bireylerinin ve öğretmenin bazı davranışları ona zarar verebilir.

- Acımak, merhamet göstermek
- Endişeli bakışlar
- Konuşmasındaki problemden dolayı cezalandırma tehdidinde bulunmak ve suçlamak
- Akıcı konuştuğu bölümlerden çok problemlili olan konuşması üzerinde durmak
- Akıcı olmayan konuşmayı kesmesini söylemek
- Konuşmaya başlamadan önce durup derin nefes almasını söylemek
- Durup tekrar başlamasını istemek
- Konuşmaya başlamadan önce düşünmesini önermek
- Zorlandığı kelimeleri kullanmamasını önermek
- Onun yerine cevap vermek ya da takıldığı yerleri tamamlamak

“Hayır, dur yapamazsın” gibi ifadeleri sık kullanmak
Onun yaşı ve olgunluk düzeyine uygun olmayan beklentiler içinde olmak çocuğa zarar veren davranışlardan bazılarıdır.

Resim 1.16: Dil ve konuşma güçlüğü olan çocuklar için hazırlanacak olan program ve plan çocuk merkezli olmalı ve onun tüm gelişim alanlarını desteklemeye yönelik olmalıdır.

Dil ve konuşma güçlüğü olan çocuğa yönelik planlanan eğitim etkinlikleri uygulanırken basitten karmaşığa, somuttan soyuta, yakından uzağa şeklinde bir yol izlenmelidir. Eğitime öğrencinin başarılı olduğu, en iyi bildiği noktalardan başlanmalıdır ki kendine güveni artıp motive olsun. Bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak sınıfın seviyesi sürekli kontrol edilmelidir. Hedefler ve hedef davranışlar öğrencinin düzeyine göre belirlenmeli, uygun araç, gereç ve tekniklerle desteklenmelidir.

Dil ve konuşma güçlüğü olan çocuklar için hazırlanacak olan program ve plan çocuk merkezli olmalı ve onun tüm gelişim alanlarını desteklemeye yönelik olmalıdır. Ailenin katılımını ve diğer personelin desteğini içermelidir. Değerlendirme yapılırken öğrenci, sınıftaki diğer öğrencilere göre değil; kendi içinde değerlendirilmeli, gösterdiği gelişme ya da gerilemeler göz önüne alınmalıdır. Uygulama öncesinde ve sonrasında sonuçlar hakkında aile bilgilendirilmelidir.

Dil ve konuşma güçlüğü çeken çocukların normal çocuklarla aynı eğitimi aldıkları okullarda, bu öğrenciler arkadaşları tarafından merak konusu olacaktır. Çıkabilecek uyum sorunlarını ortadan kaldırmak ve diğer öğrencilerin yeni duruma eşlik edebilmelerini sağlamak amacıyla, öğrencilerin merakları doğru ve gerçekçi bilgilerle giderilmelidir.

Okulda ve sınıfta düzenlenecek olan sosyal ve kültürel etkinliklere yetenekleri ve performansı ölçüsünde katılmalarına, sorumluluk almalarına özen gösterilmelidir. Bu öğrenciler sınıf mevcudu en az olan sınıflara yerleştirilmeli, öğretmenin konuşmasını en iyi duyabileceği ve öğretmeni en iyi görebileceği yere oturması sağlanmalıdır.

Öğretmen dil ve konuşma güçlüğü olan çocukların sınıftaki başarısını sağlamak ve onunla daha iyi iletişim kurabilmek için:

- Yüzü öğrenciye dönük olmalı ve onunla göz teması kurmalı,
- Konuşmanın akışına ve anlamına uygun abartısız jest ve mimikler kullanılmalı,
- Uzun cümleler yerine basit, kısa ve kurallı cümleler kurmalı,
- Yüksek sesle konuşmamalı,
- Sözcükleri hecelememelidir.

Dil ve konuşma güçlüğü olan çocukların eğitimi için hazırlanacak planlar okullarda “Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Birimi” tarafından yapılacaktır.

Hikâye

Bir gün bir kozada küçük bir delik açıldı. Orada duran adam ise bu küçük delikten çıkmaya çalışan kelebeği saatlerce seyretti. Sonra, kozadan çıkmaya çalışan kelebek sanki daha fazla ilerlemek istemiyormuş gibi durdu.

Resim 1.17: Kelebeğin kozadan çıkarken yaşadıkları onu hayata hazırlar.

Adam kelebeğe yardım etmeye karar verdi. Eline bir makas aldı ve kozadaki deliği keserek büyüttü. Kelebek kolayca dışarı çıktı. Fakat bedeni kocaman ve kanatları kuru ve buruştu. Adam kelebeğin kanatlarının zamanla gelişerek onu taşıyabileceğini umut ederek onu seyretmeye devam etti. Fakat bu olmadı. Kelebek ömrünün kalanını o kocaman bedeni, kuru ve buruşuk kanatlarıyla etrafta sürünerek geçirdi. Uçmayı hiç başaramadı.

Adamın bu aceleci iyiliği içinde anlayamadığı bir nokta vardı; bu kısıtlayıcı kozadan çıkmak için kelebeğin mücadele vermesi kelebeğin gelişimi için gerekliydi. Çünkü bu aşamada kelebeğin yaşam sıvısı bedeninden kanatlarına akması sağlanıyordu. Böylece kelebek kozadan çıktığı anda uçmaya hazır olabilecekti.

Dil ve konuşma güçlüğü çeken çocuklarımızı zayıflayken, onun yerine cevap vermek, ona yardım olsun diye eksik ve çıkarmakta zorlandığı sesleri tamamlamak, onun dil gelişimine yardım etmek yerine dil gelişiminin gerilemesine neden olabilir. Onun için uygun ortamları hazırlayarak ve doğru model olarak yardımcı olmak daha doğru bir yol olacaktır.

1.2.6.1. Dil ve Konuşma Güçlüğü Çeken Çocukların eğitimlerinde kullanılan Yaklaşımlar

Dil ve konuşma güçlüğü çeken çocukların eğitimlerinde kullanılan farklı yaklaşımlar vardır. Bunlardan bazıları; Sağaltıcı yaklaşım, Doğal Yaklaşım ve Bütüncül Yaklaşımdır.

Sağaltıcı Yaklaşım: Bu yaklaşımdaki amaç, iletişim kurabilmesi için çocuğa uygun dil biçimlerini, doğru yapıları ve söz dizimini öğretmektir. Sağaltıcı yaklaşımda eğitici ortamın bazı özellikleri vardır:

- Öğretim ortamında çoğunlukla çocuk ve terapist vardır.
- Öğretimle ilgisi olmayan bütün uyaranlar, rahatsız edicilikten arındırmak amacıyla, öğretim ortamından kaldırılmıştır.
- Öğretilecek beceriyle ilgili uyaranlar (İpuçları, araç gereçler vb.) amaca uygun şekilde dikkatlice seçilir.

Bu yaklaşımda çocuğun ve öğretmenin davranışları programın amacına uygun olarak önceden belirlenmiştir. Örneğin kullanılacak yaklaşım çocuğun tepkileri, doğru ve ya yanlış tepkiler alındığında neler yapılacağı çalışma öncesinde belirlenmiştir. Öğretim süreci oldukça yapılandırılmıştır.

Öğretimin oldukça kontrollü bir ortamda gerçekleşmesi ve bu koşullarda çocuğun dili kullanması neredeyse zorunlu hale gelmesi nedeniyle hedef becerileri çalışabilmesi için sınırsız iletişim olanağının olması sağaltıcı yaklaşımın yararlarıdır. Ancak sağaltıcı yaklaşımın bazı sınırlılıkları da vardır. Hedeflenen tepkiler işlevsel olmadığı gibi doğal ortamlarda kullanılan örnekler gibi de olmamaktadır. Ayrıca uyaran kontrolü terapi ortamından doğal ortama taşınmamaktadır. Çocuk terapi ortamında öğrendiği becerileri doğal ortama genellememektedir.

- **Doğal Yaklaşım:** Sağaltıcı yaklaşımın sınırlılıklarına karşı alternatif olarak geliştirilmiş bir yaklaşımdır. Dil ve iletişim becerilerinin öğretilmesi, doğal çevrenin iletişimi cesaretlendirmesi ve çocukla iletişime girecek kişilerin iletişimi kolaylaştırmaları gerekmektedir. Bunları sağlayan yaklaşıma doğal yaklaşım denir. Doğal yaklaşımı benimseyen öğrenim tekniklerinin amacı, iletişim becerilerini öğrenirken ve dil edinirken normal çocukların kullandıkları süreçlerden yararlanarak, dil ve iletişim becerilerini, dil ve iletişim sorunu olan çocuklara öğretmektir. Bunun için çoğunlukla çocuğun doğal ortamları kullanılır. Doğal dil öğretim teknikleri şunlardır:

- **Fırsat Öğretimi:** Tesadüfi olarak gerçekleşen doğal bir ortamda yetişkin ve çocuk iletişiminin gerçekleşmesi amacıyla çocuğa şans tanımaktır. Yetişkin, çocuğun herhangi bir nesneyi istemesini ya da kendinden bir şey için yardım isteyeceği anı bekler. Çocuğun yaş ve becerisine bağlı olarak bu isteme sözel ya da sözel olmayan (İşaret etme, ağlama vb.) şekilde gerçekleşir. Çocuk iletişimi başlattıktan sonra “Ne istiyorsun?” gibi sözel ifadeler kullanarak çocuğun başlattığı konuyu genişletmesi sağlanmaya çalışılır. Yetişkin, bazı durumlarda çocuğa model olabilir. Çocuk ifadesine devam etmezse sorgulayıcı bir ifadeyle bakılabilir ya da sözel ipucu verilebilir. Çocuğun uygun tepki vermesi sonucunda, yetişkin tepkinin doğruluğunu onaylamalıdır ve çocuğun iletişimin başında istediğini vermelidir.
- **Bekleme Süreli Öğretim:** Bu öğretim tekniği birkaç aşamadan oluşur. Ortam, dil ve iletişimin sağlanması için düzenlenir. Örneğin, onun sevdiği bir oyuncak ulaşamayacağı bir yere konur. Çocuk iletişime başlayana kadar yetişkin konuşmaz ve çocuğa bir metreden fazla yaklaşmaz. Ancak bir şeyler bekliyormuş gibi çocuğa bakar. Çocuk hiçbir şey söylemezse, kısa süreli olarak ne istediğini sorar gibi çocuğa bakarak biraz daha bekler. Bu süreç çocuk iletişimi başlatana kadar devam eder. Çocuk iletişimi başlattığında yetişkin çocuğun istediği her ne ise onu verir.
- **Tepki İsteme Modeli:** Dil becerilerinin bire bir öğretim düzenlemesinden, sınıf ortamına genellenmesini sağlamak amacıyla geliştirilmiş bir modeldir. Bu model yetişkinin çocuktan tepki istemesine veya model olmasına dayanır. Tepki istemenin amacı, çocuğun mümkün olan en az yardımla doğru tepki vermesine yardımcı olmaktır. Bu model daha çok yetişkinin iletişimi başlattığı bir modeldir. Öğretmen çocuğun oynamak isteyeceği, ilgi çekici materyaller sağlayarak çocuğun dikkatini çeker. Çocuk materyallerden birine yaklaşır ve ilgilenirse “Bunun ne olduğunu söyler misin? ya da “Hangisini istiyorsun?” gibi sorular sorarak çocuktan tepki ister. Öğrencinin doğru tepkisi anında ödüllendirilir ve nesnenin öğretmenin elinde olması durumunda çocuğun nesneyi almasına izin verilir. Çocuk doğru tepki vermezse öğretmen model olur.”Ne istediğini tam olarak söyle” gibi yönlendirmede bulunur. Yönlendirme sadece öğrencinin yanlış tepki verdiğinde ya da tepkisiz kaldığında yapılır.
- **Bütüncül Yaklaşım:** Bu yaklaşımın dayandığı ilke, bilginin en iyi öğretiminin bütün, anlamlı ve kişiyle ilgili olarak sunulmasıdır. Çocuklar dili parça parça değil, doğrudan dil bakımından zengin bir çevre içinde ve bir bütün olarak öğrenirler. Dil, kişinin sosyal ve kültürel yaşantısından etkilenir ve bunlara bağlı olarak değişir. Sözel dil doğal ortamında ve bir bütün olarak öğrenilir. Bütünün kavranması parçaların öğrenilmesini kolaylaştırır. Bütüncül dil yaklaşımı klinik ortama uygulandığında üç aşamada düşünülmektedir. Birinci aşama çevre düzenlemesi, ikinci aşama çocuğa iletişim olanaklarının sağlanması ve üçüncü aşama çocuğun iletişimsel girişimlerine doğal sonuçlar sağlanması. Bu aşamalar sınıf ortamına ve küçük gruplara da uygulanabilir.

Bütüncül yaklaşımdaki aşamaların uygulanışına örnek verecek olursak;

Birinci Aşama Çevre Düzenlemesi: Çocuğa “Kül kedisi” öyküsü okunabilir. Daha sonra öyküde geçen karakterlerin resimleri yapılabilir. Her karakter için maskeler veya çomak kuklalar hazırlanabilir, öykü dramatize edilebilir.

İkinci Aşama Çocuğa İletişim Olanaklarının Sağlanması: Terapist çocuğa yönerge vermek yerine çocukla konuşur ve küçük grup ortamlarında çocukları birbirleriyle konuşmaya güdüler. Çocukların görüşlerini oluşturmalarına yardımcı sorular sorar. Örneğin “ Sanırım, üvey annesinin külkedisine, kendi kızlarına davrandığı gibi davranmaması kötü bir davranıştı. Külkedisi sizce ne hissetmiştir?”. Özellikle bağlaçlar gibi ilişki ifadeleri genişletme yapmasını ister. Örneğin “Külkedisi koşarak balo salonundan uzaklaştı. Koşabildiği kadar.....” der ve cümlenin devamını çocuğun tamamlamasını bekler.

Üçüncü aşama Çocuğun İletişimsel Girişimlerine Doğal Sonuçlar Sağlanması: Çocuk mesajının alındığını veya bir iletişim hatasının olduğunu ve düzeltilmesi gerektiğini bilmelidir. Bu durumda iki türlü sonuç çıkar; olumlu sonuçlar ve düzeltme için istekler. Olumlu sonuçlar çocuğa mesajın alındığını bildirir ve bir geri bildirim sağlayabilir. Geri bildirimler onaylama, genişletme, başka türlü ifade etme olabilir. Örneğin, “Çocuk: *Külkedisi balo salonundan kaçtığı için aptal.*” dediğinde “Yetişkin: *Sen onun aptal olduğunu düşünüyorsun; ama ben onun için üzülüyorum.*” der.

Düzeltilme istekleri ise çocuğun mesajın bazı yönlerden doğru ya da uygun olmadığını anlamasını sağlar. Örneğin, çocuğun dinlemediği zamanlarda çocuğun eline hafifçe dokunarak “*Tekrar söyle*” demek, onun iletişime tekrar geçmesini sağlayacaktır. Bazen de ifadesinde bir eksiklik olduğunu anlamasını sağlayıcı sorular yöneltilmek çocuğun diğer insanlar tarafından anlaşılmadığını anlamasını sağlar. Örneğin, “Çocuk: *Külkedisi kaçtı.*” dediğinde “Yetişkin: *O gitti ha? Kaçtı mı?*” diyerek anlaşılabilmesi için daha fazla bilgi vermesi gerektiği belirtilmiş olur.

1.2.7. Önleme

Gelecek kuşakların özürsüz olması, konuşmalarının düzgün olması istenen durumdur. Bunun için önlemlerin bilinçli alınması gerekir. Dil ve konuşma güçlüklerinin bir kısmı yapısal bozukluklar nedeniyle oluşmaktadır. Bu sağlıkla ilgili bir sorundur. Yapısal bozukluklar, doğum öncesi, doğum ve doğum sonrasında oluşan hastalıklar, travmalar, beslenme bozukluğu gibi nedenlerden oluşmaktadır. Sağlıklı büyüme ve gelişme için alınabilecek her türlü önlem yapısal nedenli konuşma özürünün oluşmasını azaltacaktır. Hastalık, işlev bozukluğu ve organ eksikliği olmadığı halde oluşan konuşma özürlerini önlemede ise konuşma gelişimi dönemlerinde uygun ortamlar hazırlanmalı, yetişkinler iyi model olmalıdır. Psikolojik ortamlar uygun düzenlenmeli, aile içi problemler gerekirse uzman yardımı alarak çözülerek yok edilmeli ve çocuğun yaşlılarıyla iletişim kurmasına fırsat verilmelidir. Çocuk konuşurken nasıl konuştuğuna değil ne anlatmak istediğine yoğunlaşılmalıdır.

1.2.8. Dil Gelişimi ve Konuşma Gelişimiyle İlgili Etkinlikler

Erken çocukluk döneminde dil gelişimi ve konuşma gelişiminin desteklenmesi için bireysel etkinliklerin yanı sıra grup etkinlikleri de yapılabilir. Müzik etkinlikleri, oyun etkinlikleri, drama çalışmaları, ana dili etkinlikleri çocuklarda dil ve konuşma gelişimini destekleyici etkinliklerdir. Ayrıca erken çocukluk eğitimi kurumlarında dili kullanma konusunda çocuğa doğru model olunan her etkinlik dolaylı yoldan da olsa dil ve konuşma gelişimini destekleyecektir.

Resim 1.18: Hikaye dinleme ve anlatma, drama, müzik, oyun gibi etkinlikler, çocuğun dil gelişimini doğrudan etkileyen etkinliklerdir.

Erken çocukluk eğitimi kurumlarında Türkçe dil etkinlikleri saatinde hikâye öncesinde sohbet, bilmece, tekerlemeler, şiirler, hikâye saatinde hikâye dinleme ve anlatma, hikâye sonrası etkinliklerde hikâyenin dramatize edilmesi, hikâye tamamlama, pantomim gibi etkinliklerin yapılması çocukta alıcı ve ifade edici dil gelişimini destekleyecektir. Bu etkinlikler bireysel ya da grupça uygulanarak çocukta dinleme alışkanlığının kazanılması, dilin akıcılığı, gramer kurallarına uygunluğu, anlamlı cümleler kurulması sağlanabilir. Ayrıca bu etkinliklerde kostümler, kuklalar ya da maskeler kullanmak, çocuğun kendini daha rahat hissetmesini ve konuşmanın akıcı olmasını sağlamada yardımcı olur.

Resim 1.19: Erken çocukluk eğitimi kurumlarında bütün etkinlikler doğrudan ya da dolaylı yoldan dil gelişimini destekleyici niteliktedir.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Çeşitli resimlerden oluşan bir albüm hazırlayınız.	➤ Meyve resimleri, araç resimleri, hayvan resimleri vb. resimlerden bir albüm hazırlayınız. Resimler net ve anlaşılır büyüklükte olmalıdır.
➤ Albümdeki her resmi sıra ile arkadaşlarınıza gösteriniz.	➤ Her arkadaşınıza farklı bir resim gösteriniz.
➤ Resimdeki nesne ya da olay hakkında bir konuşma özrü ile konuşmasını isteyiniz.	➤ Herkes mümkün olduğunca farklı bir konuşma özrüyle konuşmalıdır. Örneğin, biri kekeme gibi konuşurken, diğeri atlama, yerine koyma, ekleme bozukluğu varmış gibi konuşsun.
➤ Arkadaşınızın hangi dil ve konuşma özrüyle konuştuğunu bulunuz.	➤ Arkadaşınızın hangi dil ve konuşma özrüyle konuştuğunu sınıfta tartışınız.
➤ Konuşan arkadaşınızın anlatmak istediklerini anlayıp anlamadığınızı kontrol ediniz.	➤ Konuşan arkadaşınızın anlatmak istediklerinden anladıklarınızı söyleyerek doğruluğunu onaylatınız.
➤ Çalışmanızda karşılaştığınız problemleri, arkadaşlarınızın kendilerini ifade etmede, sizin anlamada yaşadığınız sıkıntıları bir rapor halinde yazınız ve raporunuzu öğretmeninize veriniz.	➤ Açıklamalarınız açık ve anlaşılır olmalıdır. Dosyanın sonuna, çalışma sonunda arkadaşlarınızın belirttiği görüşleri ekleyebilirsiniz.

KONTROL LİSTESİ

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmaları kendiniz ya da arkadaşınızla değişerek değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Farklı ve yeterli sayıda resimlerden oluşan bir albüm hazırladınız mı?		
2. Albümdeki her resmi sıra ile arkadaşlarınıza gösterdiniz mi?		
3. Resimdeki nesne ya da olay hakkında bir konuşma özrü ile konuşmasını isteyiniz mi?		
4. Arkadaşınızın hangi dil ve konuşma özrüyle konuştuğunu sınıfta tartışarak buldunuz mu?		
5. Konuşan arkadaşınızın anlatmak istediklerinden anladıklarınızı söyleyerek doğruluğunu onaylattınız mı?		
6. Çalışmanızda karşılaştığınız problemleri, arkadaşlarınızın kendilerini ifade etmede, sizin anlamada yaşadığınız sıkıntıları bir rapor halinde yazıp raporunuzu öğretmeninize verdiniz mi?		
TOPLAM		

DEĞERLENDİRME

Yapmış olduğunuz değerlendirme sonunda “hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Cevaplarınız “evet” ise bir sonraki faaliyete geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıda bulunan her ifadedeki boşluğu doldurmak için doğru seçeneği bulup işaretleyerek faaliyette kazandığımız bilgi ve becerileri ölçünüz.

1. Hemen hemen 6 haftalık bebekler basit sesler üretirler. Daha çok “A-E-I” gibi ünlü sesleri çıkarırlar. Bunlara .....denir.
A) Tekrarlayan agulama
B) Farklılaşmış ağlama
C) Babbling (agulama)
D) Gıgıldama (cooing)
2. Belli kurallara dayalı semboller sistemine .....denir.
A) İletişim
B) Konuşma
C) Dil
D) Artikülasyon (Söyleyiş)
3. .... , kelimeleri olması gerektiği doğru ses ve doğru vurguyla ağızdan çıkarmaktır.
A) Açıklık
B) İletişim
C) Artikülasyon (Söyleyiş)
D) Konuşma
4. Konuşma seslerini çıkarma işlemine ..... denir.
A) Fonasyon
B) Hazırdır
C) Disleksi
D) Artikülasyon (Söyleyiş)
5. Gecikmiş dil, dil ve konuşma bozuklukları sınıflandırmasında ..... grubuna girer.
A) Konuşma bozuklukları
B) Dil bozuklukları
C) Söyleyiş bozuklukları
D) Söz yitimi
6. Yerine Koyma (Sesin Değiştirilmesi) bir ..... bozukluğudur.
A) Gecikmiş konuşma
B) Sesin eklenmesi
C) Ses perdesi
D) Artikülasyon (Söyleyiş)

7. Çocuklar yaşlılarıyla kıyaslandığında beklenen zamanda dillerini geliştiremezlerse, anlama ve anlatmada güçlükleri varsa, bu durum .....dır.
- A) Sesin eklenmesi
B) Gecikmiş konuşma
C) Artikülasyon (Söyleyiş)
D) Gıgıldama (cooing)
8. Bireyde zeka geriliği, bellek bozukluğu, işitme özrü ve konuşma organlarında bozukluk olmadığı halde Beyindeki ilgili alanların tahribi sonucu, konuşma veya konuşulanı anlama yeteneğinin kaybı .....dır.
- A) Söz yitimi (Aphasia)
B) Sesin eklenmesi
C) Gecikmiş konuşma
D) Fonasyon
9. Eğitim yönünden konuşmanın değerlendirilmesi ve teşhis konabilmesi için .....olmak üzere iki aşamalı bir yol izlenmektedir.
- A) Yaygınlık ve Etki
B) Sesleme ve Fonasyon
C) Aile ve Bireysel görüşme
D) Tarama ve vaka incelemesi
10. Dudak ve damak yarıklığı, işitme düzeneği sorunları, ağız ve gırtlak yapısındaki bozukluklar, dişlerdeki yapı bozuklukları gibi nedenler dil ve konuşma gelişimini etkileyen.....nedenleridir.
- A) Nörolojik bozukluklar
B) Merkezi sinir sistemi bozuklukları
C) Konuşma organlarının yapı bozuklukları
D) Bilişsel bozukluklar

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı, cevap anahtarıyla karşılaştırınız ve doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevapladığınız sorularla ilgili öğrenme faaliyetlerini tekrarlayınız.

Cevaplarınızın hepsi doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçebilirsiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Bu faaliyet sonunda, uygun ortam sağlandığında dil ve konuşma güçlüğü gösterenlerin özelliklerine uygun etkinlik hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken ön çalışmalar şunlardır:

- Dil ve konuşma güçlüğü olan çocuklara yaptırılacak etkinlikleri kütüphanelerden, internetten, çevrenizde bulunan özel eğitim kurumlarından araştırınız.
- Topladığınız bu bilgileri raporlaştırınız.
- Hazırladığınız raporu sınıfta sununuz.

2. DİL GELİŞİMİ VE KONUŞMA GÜÇLÜĞÜ ÖZELLİKLERİNE UYGUN ETKİNLİKLER

2.1. Dil Ve Konuşma Güçlüğü Olan Engellilerin Özelliklerine Uygun Etkinlik Planlama Ve Etkinlik Örnekleri

Dil bilimciler dili, kurallar bilgisi olarak tanımlar. Her dilin kuralları vardır ve dil bilimciler her dil için geçerli olan bu bileşenleri beş ayrı grupta incelerler.

Söz Dizimi Kuralları: Cümledeki sözcüklerin yapısı, cümlenin öğeleri arasındaki ilişkiler gibi cümle yapısını ilgilendiren kurallardır.

Her dilin kendine özgü sözcük dizim kuralları vardır. Örneğin, Türkçede “özne-tümleç-eylem” sıralaması kullanılırken, İngilizcede “özne-eylem-tümleç” sıralaması kullanılır.

Biçim Bilgisi (Morfoloji) Kuralları: Takı ve köklerin kullanımı gibi sözcüklerin yapılarını ilgilendiren kurallardır. Cümledeki kelimenin kökü, bu kökün aldığı ekler ve takıların kullanımı o kelimenin biçimidir.

Ses Bilgisi Kuralları: Dildeki seslerin oluşturulması ve dizilimleriyle(kullanımlarıyla) ilgili kurallardır. Kişinin konuşma dilindeki seslerin bilgisini edinebilmesi için öncelikle o sesi doğru duyması gerekir. Ayrıca bu sesleri çıkarabilmesi için konuşmayı sağlayan organlar, bu organların yapısı ve kullanımı, solunum ve akciğerden gelen havanın basıncı önemli birer etkidir.

Anlam Bilgisi Kuralları: Kavramlar ve gelişimleri, sözcük dağılımı, cümlenin anlamı ile ilgili kurallardır. Dilin içeriğini ifade eder. Eş ve zıt anlamlı sözcükler, çok anlamlı sözcükler, deyimler, mecaz anlam dilin içeriğiyle ilgilidir.

Kullanım Bilgisi: Dilin sosyal uygunluğu ile ilgili kurallardır. Dilin sosyal anlamda belli bir amaca yönelik ve iletişime uygun kullanımına ait bilgidir. Kullanım bilgisi, günlük yaşam dilini ifade eder. Konuşmada sıra alma, sözü başlatma, sürdürmede nerde ne zaman söze başlayıp kiminle iletişim kurulacağına seçilmesi, kişiye ve o kişinin verdiği tepkilere göre dilin kullanımının yönlendirilmesi dilin kullanımınıdır. Örneğin, samimi olduğumuz arkadaşlarımızla kullandığımız konuşma biçimini resmi olduğumuz kişiyle kullanmayız. Kişi bu kuralları biliyorsa, konuşmasa bile konuşanı anlar ve okuma-yazma öğrenebilir.

Dil ve konuşma engeli olan çocukların sağaltımı için etkinlik belirlemeden önce de çocuklar bu beş bileşene göre değerlendirilmekte ve eksik olduğu kural ya da kurallar hangisi ise etkinlikler buna göre seçilmektedir.

Örneğin, çocuğun nefes kontrolü yapamamaktan kaynaklanan sesleri çıkaramama problemi olabilir. Çocuk eğer söz dizimi- ses bilgisi- biçim bilgisi ve anlam bilgisi kurallarını biliyorsa (Söylenilenleri anlayıp, yapması istenenleri yerine getirebiliyorsa) bu çocuğa öncelikle nefes çalışmaları yaptırmak gerekmektedir. Bu sayede çocuk nefesini kontrol etmeyi öğrenecektir. Daha sonra diğer kuralları kullanımını pekiştirici bireysel ya da grup çalışmaları yapılabilir. Bazen de çocuğun nefesiyle ya da konuşma organlarını kullanmayla ilgili bir sorunu olmamakta; ancak dili kullanmada yukarıda sayılan kurallardan bazılarını gerçekleştirememektedir. Bu durum gözlem ve testlerle belirlendikten sonra yetersiz olduğu konuda onu destekleyecek bireysel ya da grup etkinlikleri planlanmalıdır.

Dil ve konuşma güçlüğü olan çocuklarla birlikte yapılabilecek bireysel ve grup etkinlikleri düzenlemek dil ve konuşma gelişimi açısından önemli ve gereklidir.

Bireysel ve grup etkinliklerinde dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır.

Bunlar:

- Bireysel ve grup etkinlikleri sırasında çocuğun doğallığını bozacak her türlü davranış ve yaklaşımdan kaçınılmalıdır.
- Etkinlikler çocuğun gelişimsel düzeyine ve ilgi alanlarına uygun olmalıdır.
- Kullanılacak araç, gereçlerin ve eğitim ortamının çocuğun gelişimine uygun ve güvenli olmasına dikkat edilmelidir.
- Çocuğun anlama düzeyine uygun sözel talimatlar seçilmelidir.

- Etkinlikler basitten karmaşığa, somuttan soyuta olacak şekilde düzenlenmelidir.
- Kazanılması hedeflenen davranış için önce model olunmalı, çocuk o davranışı yapmakta zorlanıyorsa desteklenmelidir.
- Etkinlikler esnasında çocuğun rahat hareket etmesini sağlayacak şekilde giyinmiş olmasına özen gösterilmelidir.

Etkinliklerin süresi çok iyi ayarlanmalıdır. Kısa süren etkinlikler çocukta hayal kırıklığı yaratabileceği gibi çok uzun etkinlikler de sıkılmasına neden olabilir. Etkinlikler hakkında çocukla konuşulmalı, onu da yaptıkları hakkında konuşması için desteklemeye özen gösterilmelidir.

Etkinliklerin uygulanması öncesinde öğrenmeye hazırlık becerileri için öğretmenin;

- Göz göze gelme
- Dokunma
- Çocuğun dikkatini çekme ve dikkat kontrolünü sağlama
- Ortak ilgi oluşturma gibi becerileri sağlamış olması gerekir.

2.1.1. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri

Bireysel etkinliklerin uygulanması öncesinde öğrenmeye hazırlık için gerekli beceriler sağlandıktan sonra yapılabilecek çalışmalar iki bölümde incelenebilir. Bunlar:

- Konuşma Organlarının Hazır Hale Getirilmesi İçin Yapılan Çalışmalar
  - Nefes Çalışmaları
  - Dil, Dudak, Çene ve Yüz Kasları Alıştırmaları
- Sesleri Dinleme, Anlama ve Kullanma Çalışmaları

2.1.1.1. Konuşma Organlarının Hazır Hale Getirilmesi İçin Yapılan Çalışmalar

Konuşmanın gerçekleşmesi motor bir beceridir ve konuşma organlarında ya da nefesi kullanmada görülen problemlerde çocuğun konuşma seslerini çıkarması zorlaşmakta hatta imkânsızlaşabilmektedir. Bu tür problemi olan çocuklara, problemin sebebine bağlı olarak

(Nefes problemi mi yoksa konuşma organlarının kullanımıyla ilgili bir problem mi olduğuna bakılarak) bireysel ya da grup etkinlikleri yaptırılır. Eğer problem konuşma organlarının kullanımı, nefes alımı ya da kontrolü ile ilgili değilse nefes çalışması yapmaya gerek yoktur. Ayrıca bu durumda dil, dudak, çene ve yüz kasları çalışmalarını yapmak da gereksizdir. Sorun dinleme, algılamaya ya da dil kurallarının kullanımı ile ilgiliyse doğrudan bu bozukluklara yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

➤ **Nefes Çalışmaları**

- Üfleyerek pervane döndürme
- Suyu üfleyerek dalgalandırma
- Balon şişirme
- Üfleyerek mum söndürme
- Kâğıt üfleme

Resim 2.1: Sakız şişirme de bir nefes çalışmasıdır

- Sakız şişirme
- Pinpon topunu üfleyerek masadan düşürme
- Flüt, mızıkta gibi müzik aletleriyle denemeler yapma
- Isık çalma
- İpe asılı oyuncak ya da boncukları üfleyerek hareket ettirme
- Aynaya üfleyerek buğu yapma
- Kamışla sıvı içme ve üfleme
- Suluboyayı kâğıda damlatıp üfleyerek boyanın dağılmasını sağlama
- İki yanağı hava doldurarak şişirme ve sonra üfleme

➤ **Dil, Dudak, Çene ve Yüz Kasları Alıştırmaları**

- Yalama çalışması (Dudaklara bal-reçel gibi tatlı maddeler sürerek yalama çalışmalarıyla dil, dudak, ağız kaslarının gelişmesini sağlamak)
- Aynaya bakarak dilini değişik şekillerde hareket ettirmek,
- Dişleri birbirine vurma çalışması,
- Lolipop, dondurma yalama,
- Dili dışarı çıkarıp çekme ve dili yuvarlama
- Sakız çiğneme
- Dudakları açma, kapama, büzme
- Ayna karşısında yüzü komik şekillere sokma
- Çeşitli mimik hareketleri (Gülme, kızma, somurtma, öpücük verme)
- Değişik sesler çıkarma (Kahkaha, hıçkırık, hapşırma)

- Dil ile yanağı dışa itme
- İki dudağı ağız içine alma
- Sırayla alt dişleri ve üst dişleri gösterme
- İki yanağı dişler arasına çekme
- Burunu buruşturarak yukarı çekme
- Üst dudağı ısırır gibi yapma.

Nefes çalışmaları ve dil, dudak, çene, yüz alıştırmaları geliştirilip çeşitlendirilebilir.

Resim 2.2: Ayna karşısında yapılan çalışmalarda da ona model olunması çocuğun kendine güvenmesine ve başarılı olmasına yardım eder.

Resim 2.3: Çocuğun kendi kendine ayna karşısında çalışma yapmasına da izin verilmelidir.

2.1.1.2. Sesleri Dinleme Anlama ve Kullanma

Dilin beş bileşenini oluşturan kurallardan hangisinin ya da hangilerinin kullanımında gerilik olduğu ve derecesi yapılan gözlem ve testlerle belirlendikten sonra çocuğun geri olduğu alan ya da alanlarda geliştirilmesini amaçlayan çalışmalardır. Bu çalışmalar grup olarak ya da bireysel olarak uygulanabilir.

ETKİNLİK	YAPILABİLECEK ÖRNEK ÇALIŞMA VE VERİLEBİLECEK ÖRNEK TALİMATLAR
Çevreden gelen sesleri dinleme ve ayırt etme	Korna sesi, kuş sesleri, insan sesleri, saat tıkırtısı, rüzgâr sesi, zil sesi, ayak sesler vb.
Ses üretme	Bir kâğıdı yırtarak ya da buruşturarak, iki nesneyi birbirine sürterek ya da vurarak, bir şeyi başka bir şeyin içine atarak (Kavanoz içine boncuk atmak gibi..), el çırparak, parmak şıklatarak, hapşırarak, nesnelere sallayarak ses üretme gibi...
Basit talimatlara uyma	Al, aç, otur, getir, gel gibi talimatlara uymak
Hareket taklidi yapma	Vücutla yapılan hareketleri çocuğun izlemesini ve yapmasını istemek.
Sözel uyarılarla hareket taklidi yapma	Sözel uyarılarla birlikte hareketi de aynı anda yaparak onun da taklit etmesini isteme.
Hareket yapmasını isteme	Hareketi göstermeden sadece söyleyerek, yapmasını isteme.
Bir nesnenin farklı nesnelere ilişkisinden doğan sesin ne olduğunu bulma	Bardak, kâğıt, su, boncuk, kaşık gibi nesnelere çocuğa gösterilir. Sonra çocuğun gözleri bağlanarak iki nesne ile ses çıkarılır ve hangi nesnelere sesi olduğu sorulur.
Hareket ile sesi bağdaştırma	Eyleme uygun sesi çıkarma, sözcüğü kullanma.
Tek bir nesneyi içeren talimatı dinleme ve yerine getirme	“Bardağı al.” gibi
Tek bir nesne ile iki eylem gerektiren talimatı dinleme ve yerine getirme	“Bardağı al bana ver” gibi
İki eylem, iki nesne gerektiren talimatı dinleme ve yerine getirme	“Kapıyı aç, silgiyi ver” gibi
İstek içeren cümleleri soru haline getirme	“Kalemi verir misin ?” gibi
Konuşma seslerinin fonundaki (altındaki) sesleri ayırt etme	Konuşurken dışarıdaki rüzgâr sesini ayırt etme, konuşurken dışarıdaki araba seslerini ayırt etme gibi
Konuşma üzerinde dikkat toplama, izleme ve tekrar etme	-Konuşan ayna (Öğretmen konuşurken ses, hece, sözcük, cümle çocuk tarafından tekrarlanır.) -Fısıltı çalışması(Fısıltıyla konuşarak çocuğun dikkati konuşmaya çekilir.
Duyguları tanıma, ayırt etme	Sözcüklere yüklenen duyguları tanıması ve kullanması (Üzülme, mutluluk, endişe gibi..)

Bu etkinliklerin hepsinin bir seferde uygulanması gibi bir gereklilik yoktur. Çocuğun geri olduğu noktalarda yoğunlaşmak gerekir. Örneğin, çocuğun algılama ile ilgili bir problemi yoksa daha çok anladığını ifade etme çalışmaları üzerinde durulmalıdır. Ya da basit cümleleri kurabilirken daha çok sözcükten oluşan cümleleri kurmakta zorlanıyorsa çalışma bu doğrultuda yürütülmelidir.

Çocuklar gün boyu oyun oynamaktan büyük zevk alırlar. Dil ve konuşma güçlüğü çeken çocuklarla birlikte grupça uygulanabilecek bazı etkinlikler, oyun yoluyla çocuğa dil ve konuşma becerisi kazandırılmasına yardımcı olur.

Resim 2.4: Dil ve konuşma becerisi kazandırmak, oyun yoluyla daha etkili olacaktır.

Aşağıda bu etkinliklere bazı örnekler verilmiştir.

Rüzgâr ve Yaprak

Öğretmen çocukları ikişerli gruplara ayırır. Çocuklardan biri rüzgâr diğeri de rüzgârda savrulan yaprak olacaktır. Rüzgâr rolündeki çocuk üfleyerek yaprağı hareket ettirecektir. Yaprak rolündeki çocuksa rüzgârın şiddetine göre sınıf içinde oradan oraya savrulacaktır. Rüzgâr durduğunda duracak, hafif rüzgârda sallanacak, şiddetli rüzgârda hızlı hareket edecektir.

İsmi Söyle

Öğretmen çocuklara müzik eşliğinde dans edebilecekleri bir ortam sağlar. Müziği durdurduğunda en yakın olan çocuklar birbirine adını söyler. Çalışma “adı ve doğduğu şehir” , “adı ve en sevdiği yemek”, “adı ve en sevdiği mevsim” gibi konularda çeşitlendirilir. Sonrasında ise her çocuk ortaya gelir ve diğer çocuklar onunla ilgili hatırladıkları bilgileri söyler.

Eğer.... Oyunu

- Çocuklar arasından ebe seçilir. Seçilen ebe “Eğer” le başlayan bir cümle söyler. İşaret ettiği arkadaşı cümleyi tamamlar. Örneğin;
- Ebe: Eğer bir köpek olsaydım,
- Diğer Çocuk: Hav hav derdim
- Ebe: Eğer şemsiyem olsaydı,
- Diğer Çocuk: Yağmurda ıslanmazdım.
- Ebe: Eğer acıkmış olsaydım,
- Diğer Çocuk: Yemek yerdim.

Resim 2.5: Eğer oyunu oynanırken çocuklara adı geçen nesnelere ait resimler de gösterilebilir.

Olanlar Olmayanlar

Öğretmen çocuklara “elma sevenler ve sevmeyenler ayrılınsın” der. Daha sonra bu talimatları çeşitlendirir. “Kardeşi olanlar ve olmayanlar ayrılınsın.”, “Evinde bir hayvan olanlar ve olmayanlar ayrılınsın.”, “ Yüksekten korkanlar ve korkmayanlar ayrılınsın” gibi talimatlarla oyun devam ettirilir. Çocukların arasından biri seçilerek talimatları onun vermesi istenerek oyun çeşitlendirilebilir.

Adımı Bul

Bir torbaya anahtarlık, çay kaşığı, tuzluk, saat gibi küçük nesnelere konur. Her çocuk sırayla bir nesne çeker ve çektiği nesnenin adını söyler. Daha sonra ise çekilen nesnenin ne işe yaradığı, neden yapılmış olduğu gibi sorulara oyun zenginleştirilebilir.

Bil Bakalım Ne Yapıyorum?

Çocuklardan biri bir iş yapılırken çıkan basit sesleri çıkararak konuşmadan o işin hareketlerini yapar. Örneğin çivi çakmak, yemek pişirmek, gazoz kapağı açmak gibi. Diğer çocuklar onun ne sesi çıkardığını ve ne iş yaptığını bilmeye çalışır.

Siz Olsaydınız Ne Yapardınız?

Çocuklar yarım ay şeklinde oturtulur. Öğretmen bir problemlı olay anlatır ve sonunda “Siz olsaydınız ne yapardınız?” diye sorar. Çocuklar sırayla olay karşısında nasıl davranacaklarını söyler. Örneğın, öğretmen çocuklara “Anneniz dişlerinizi fırçalamanız gerektiğini söyleyip evden çıkarak komşuya gitti. Ancak siz oyuna dalıp fırçalamayı unuttunuz. Döndüğünde dişlerinizi fırçalayıp fırçalamadığınızı sordu. Siz olsaydınız ne yapardınız? Ona ne söylediniz?” gibi bir soru sorar ve çocukların sırayla cevaplamasını ister.

Resim 2.6: Çocukların verdiği cevaplar grup içinde tartışılabilir.

Aşure Pişirme Oyunu

Aşurenin içine ne kadar çok çeşit yiyecek konursa o kadar lezzetli olur. Bu oyunu oynamak için grupta bulunan her öğrenciye aşureye konulan bir yiyeceğın ismi verilir. Örneğın, buğday, nohut, ceviz, tarçın vb. Öğretmen oyunu “Bu gün aşure pişireceğiz, suyu var buğdayı yok” diyerek başlatır. Buğday adını alan öğrenci söz alır “Buğdayı var, nohudu yok” der. Böylece diğer çocuklarda kendilerine verilen ad söylendiğinde söz alarak oyunu sürdürürler.

Babam Çarşıya Gitti

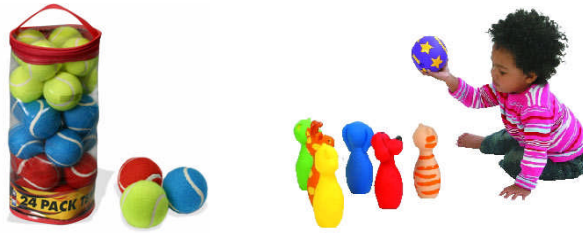
Öğretmen “Babam çarşıya gitti, armut aldı.” diyerek oyunu başlatır ve çocuklardan birini işaret eder. İşaret edilen çocuk kalkar ve öğretmenin söylediğı meyve adının son harfiyle başlayan ve çarşıdan alınabilecek bir meyve, sebze ya da nesne söyler. Örneğın, “Babam çarşıya gitti, tere aldı.” der ve bir arkadaşını işaret eder. İşaret edilen çocuk aynı şekilde oyunu sürdürür.

Sen Ne Duydun Oyunu

Çocuklardan gözleri kapalı olarak birkaç dakika sessiz durmaları ve sınıf dışından gelen sesleri (Ayak sesi, rüzgâr sesi, kuş cıvıltıları vb.) dinlemeleri istenir. Bir süre sonra öğretmenin komutuyla gözlerini açarlar. Öğretmen çocuklara sırayla “Sen ne duydu?” diye sorar. Her çocuk duyduğı sesleri ve sesin özelliklerini söyler. Örneğın, “Ayak sesi duyduğum, hızlı yürüyen birinin ayak sesiydi, çocuk sesi duyduğum, ağlayan bir çocuğın sesiydi” gibi.

2.2. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Araç Gereçler

Dil ve konuşma güçlüğü çeken çocukların eğitim ortamlarında, onun eğleneceği ve katılmak isteyeceği araç gereçler ve etkinlikler bulunmalıdır. Öğrenciler iletişim başlatmada genel olarak ilgilerini çeken nesnelere kullanır. Bu nedenle ortamın ilgi çekiciliğinin artırılması, dili kullanma ve dil öğretimi için uygun durumların oluşabilmesini de artıracaktır.

Resim 2.7: Araç gereçler çocuğun ilgisini çekecek özellikte olmalıdır

Çocuğun tercihlerini dikkate almak ve ortamı buna göre düzenlemek önemlidir. Bireysel çalışmada tek bir çocuğun ilgisi göz önünde bulundurulurken grup etkinliklerinde grubun ilgisi gözetilmelidir.

Dil kullanımını artırmak için araç, gereç seçerken ilginin yanı sıra çocuğun yaş düzeyi de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu araç, gereçler öğrenciyeye zarar verecek nitelikte olmamalıdır. Kırık, boyası çıkmış, kopmuş materyaller kullanılmamalıdır. Kolayca koparıp yutabileceği parçalar olmamalıdır. Bu özellikleri taşıyan hemen her türlü oyuncak, nesne ya da resim dil ve konuşma güçlüğü çeken çocukların eğitiminde kullanılabilir. Bu araç gereçlere örnek verecek olursak:

- Çeşitli renlerde, boyutlarda ve ağırlıklarda toplar
- Bardaklar
- Kaşıklar
- Boncuklar, mobiller
- Oyuncak bebekler
- Oyuncak arabalar
- Oyuncak ev ve mutfak eşyaları
- Oyuncak takım çantası araç gereçleri
- Kuklalar, maskeler, kostümler
- Legolar
- Yapbozlar
- Plastik kova ve plastik kürekler
- Pamuk ve kumaş parçaları,

- Değişik ebatlarda renkli küpler ve bloklar
- Vurmalı ve üflelemeli müzik aletleri (Flüt, mızık, tef, davul, zil vb)
- Hayvan, bitki, insan, taşıt, mevsim vb. ile ilgili resim ve panolar
- Renkli ponponlar
- Aynalar
- Boyalar ve kalemler (Suluboya, pastel boya, kuru boya vb.)
- Boya kitapları
- Yoğurma maddeleri
- Renkli ve beyaz kâğıtlar
- Resimli hikâye kitapları
- Saat

Resim 2.8: Araç gereçler ve etkinlikler çocuğun ilgisine, yaş seviyesine ve etkinliğin özelliğine uygun olarak çeşitlendirilebilir.

Görüldüğü gibi dil ve konuşma güçlüğü çeken çocukların eğitiminde kullanılan araç gereçler normal çocukların eğitiminde kullanılan araç, gereçlerden farklı değildir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli nokta ise çocuğun dil ya da konuşma güçlüğüne göre o günkü çalışma için kullanılacak özel bir araç gerekliyse, bunun çalışmadan önce temin edilmiş olmasıdır.

Konuşma terapisi için terapistlerin dil ve konuşma güçlüğüne ve derecesini tespit etmekte kullandıkları, bu amaç için özel hazırlanmış testler ve etkinliklerde çocuğu gözlemek, gelişimindeki ilerleme ya da aksaklıkları kaydetmek için kullandıkları gözlem formları da bulunmaktadır. Ülkemize göre standardize edilmiş ve kullanılmakta olan testlerden önde gelenleri AAT (Ankara Artikülasyon Testi) ve Türkçe Sesletim- Ses Bilgisi Testidir.

AAT (Ankara Artikülasyon Testi), 2–12 yaş arasındaki çocukların dildeki sesleri edinme ve üretebilme becerilerini değerlendirmek üzere hazırlanmış bir testtir. Küçük çocukların kolayca tanıyabilecekleri 48 renkli ve ilgi çekici resimden oluşmaktadır. Test uygulamasında çocuğun sözcükleri söyleyiş şekli cevap kâğıdına yazılarak hataları belirlenir ve buna göre puan verilir. Testin kullanım kılavuzundaki tablodaki değerlerle çocuğun aldığı puan karşılaştırılarak yaşları düzeyinde olup olmadığı, değilse ne kadar geride olduğu

belirlenir. Çocuğun hatalarının yaşları düzeyinde veya ona çok yakın olması durumunda bir dil uzmanına göndermeye gerek kalmaz.

Türkçe Sesletim- Ses Bilgisi Testi ise, 3 yaş ve üstü sesletim ve ses bilgisel bozuklukların taraması, değerlendirilmesi ve terapi sonrasındaki gelişimi izleme amacıyla geliştirilmiş bir testtir. Bu testle, konuşmanın içeriğinde; ifade edici dil ve konuşmanın akıcılığı değerlendirilir. Ortalama sözce uzunluğun ve sosyal dilin değerlendirilmesine yöneliktir.

Bu testlerin dışında kullanılan testlerden biri de PPVT (Peabody Picture Vocabulary Test) dir. Bu test daha çok çocukların alıcı dil gelişimini değerlendirmede kullanılmaktadır. Çocuktan, verilen resimler içinden ona söylenen nesne ya da olayı göstermesi istenir. Ancak bu test henüz ülkemize göre standardize edilmemiştir. Bu nedenle kullanımı yaygın değildir ve sonuçlar yanıltıcı olabilir.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dil ya da konuşma engelinden herhangi birine sahip hayali bir öğrenci belirleyiniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çocuğun yaşını, cinsiyetini, hangi dil konuşma engeli olduğunu hayali olarak belirleyiniz.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Belirlediğiniz yaş ve cinsiyette, normal dil gelişimi gösteren bir çocuğun kazanmış olması gereken dil ve konuşma becerilerini araştırınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Belirlediğiniz yaş grubundaki normal bir çocuğun hangi dil ve konuşma özelliklerine sahip olması gerektiğini kütüphaneden, internetten ve ders kitaplarınızdan araştırınız.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hayali olarak belirlediğiniz çocuğun normal çocuklardan farklı ve eksik olan yönlerini belirleyiniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Örneğin, belirlediğiniz çocuk 5 yaşında ise, 5 ya da daha fazla sözcükten oluşan cümleler kurabilir, gelecek zamanı kullanabilir, çok sayıda sorular yöneltir, birkaç kelimelik direktifleri anlayabilir olmalıdır. Siz, hayali belirlediğiniz çocuğun bu becerilerden hangilerini yapamadığını bir kâğıda yazınız.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sesleri dinleme anlama ve kullanma ile ilgili etkinliklere bakarak hayali olarak belirlediğiniz çocuğun eksik yönlerine yönelik yapılabilecek etkinlikleri inceleyiniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Örneğin birkaç kelimelik direktifleri anlamıyorsa, iki sözcükten fazla cümle kuramıyorsa ne gibi etkinlikler yapılabileceğini size verilen tablodaki örneklerden inceleyiniz.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sesleri dinleme anlama ve kullanma ile ilgili etkinlikleri inceleyerek etkinliğin özelliğine göre yapılabilecek yeni etkinlik ve talimatlar belirleyiniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Size verilen tablodaki etkinlikleri ve talimatları örnek alınız. Hayali olarak belirlediğiniz çocuğun dil ve konuşma probleminin sağaltımına yönelik yapılabilecek yeni etkinlikler ve talimatlar belirleyiniz.

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Talimatlarınıza ve etkinliklerinize uygun araç, gereci temin ediniz. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çalışma esnasında kullanacağınız (kalem, kâğıt, sandalye, boncuk, kaşık vb) araç gereç varsa bunu çalışmadan önce temin ederek yanınızda getiriniz.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sınıf arkadaşlarınızdan birinden, hayali olarak belirlediğiniz çocuğun rolünü üstlenmesini isteyiniz. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sınıf arkadaşlarınızın çalışmaya katılımlarını sağlamak ve herkesin sizi rahatça görerek talimatlarınızı duyabilmeleri için U şeklinde bir oturma düzeni hazırlayabilirsiniz. Sizinle birlikte uygulamada rol alacak olan arkadaşınıza belirlediğiniz çocuğun özelliklerini önceden anlatınız.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Etkinliklere uygun olarak belirlediğiniz talimatları arkadaşınıza uygulayınız. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Uygulama esnasında karşınızdakinin dil ve konuşma engelli olduğunu düşününüz ve nazik, sabırlı bir eğitmen olunuz.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çalışmanın sonunda arkadaşlarınızın neler hissettiklerini sorunuz. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çalışmanın sonunda arkadaşlarınızın duygu ve düşüncelerini sınıfta konuşarak tartışınız.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çalışmanızda karşılaştığınız problemleri ve sizin uygulama aşamasında yaşadığınız sıkıntıları bir rapor halinde yazınız ve raporunuzu öğretmeninize veriniz. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Açıklamalarınız açık ve anlaşılır olmalıdır. Dosyanın sonuna, çalışma sonunda arkadaşlarınızın belirttiği görüşleri ekleyebilirsiniz.

KONTROL LİSTESİ

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmaları kendiniz ya da arkadaşınızla değişerek değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Dil ya da konuşma engelinden herhangi birine sahip hayali bir öğrenciyi ve bu öğrencinin yaş ve cinsiyetini belirlediniz mi?		
2. Belirlediğiniz yaş ve cinsiyette, normal dil gelişimi gösteren bir çocuğun kazanmış olması gereken dil ve konuşma becerilerini araştırdınız mı?		
3. Hayali olarak belirlediğiniz çocuğun normal çocuklardan farklı ve eksik olan yönlerini belirlediniz mi?		
4. Sesleri dinleme anlama ve kullanma ile ilgili etkinliklere bakarak hayali olarak belirlediğiniz çocuğun eksik yönlerine yönelik yapılabilecek etkinlikleri incelediniz mi?		
5. Sesleri dinleme anlama ve kullanma ile ilgili etkinlikleri inceleyerek yeni etkinlikler ve etkinliğin özelliğine göre yapılabilecek yeni talimatlar belirlediniz mi?		
6. Talimatlarınıza ve etkinliklerinize uygun araç gereci temin ettiniz mi?		
7. Sınıf arkadaşlarınızdan birinden dil ve konuşma engelli rolünü üstlenmesini isteyerek oturma düzenini sağladınız mı?		
8. Etkinliklere uygun olarak belirlediğiniz talimatları arkadaşınıza uyguladınız mı?		
9. Çalışmanın sonunda arkadaşlarınızın neler hissettiklerini sordunuz mu?		
10. Çalışmanızda karşılaştığınız problemleri ve sizin uygulama aşamasında yaşadığınız sıkıntıları bir rapor halinde yazarak raporunuzu öğretmeninize teslim ettiniz mi?		
TOPLAM		

DEĞERLENDİRME

Yapmış olduğunuz değerlendirme sonunda “hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Cevaplarınız “evet” ise bir sonraki faaliyete geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanları (D), yanlış olanları (Y) olarak işaretleyiniz.

1. ( ) Her dilin kuralları vardır ve dil bilimciler her dil için geçerli olan bu bileşenleri beş ayrı grupta incelerler. Bunlar; söz dizimi kuralları, biçim bilgisi(morfoloji)kuralları, ses bilgisi kuralları, anlatım bilgisi kuralları, kullanım bilgisidir.
2. ( ) Dil ve konuşma güçlüğü olan bir çocuğa, problemi ne olursa olsun öncelikle mutlaka nefes çalışması yaptırılmalıdır.
3. ( ) Etkinlikler hakkında çocukla konuşulmalı, onu da yaptıkları hakkında konuşması için desteklemeye özen gösterilmelidir.
4. ( ) Dil ve konuşma güçlüğü olan bir çocuğa kazandırılmak istenen davranışta model olunması sakıncalıdır.
5. ( ) Konuşmanın gerçekleşmesi motor bir beceridir ve konuşma organlarında ya da nefesi kullanmada görülen problemlerde çocuğun konuşma seslerini çıkarması zorlaşmakta hatta imkânsızlaşabilmektedir.
6. ( ) Dil ve konuşma güçlüğü çeken çocukların eğitiminde kullanılan araç, gereçler normal çocukların eğitiminde kullanılan araç, gereçlerle aynıdır.
7. ( ) 2–12 yaş arasındaki çocukların dildeki sesleri edinme ve üretebilme becerilerini değerlendirmek üzere hazırlanmış olan test Ankara Artikülasyon Testi'dir.
8. ( ) Türkçe Sesletim- Ses Bilgisi Testi, 3 yaşından küçük çocukların sesletim ve ses bilgisel bozuklukların taraması, değerlendirilmesi ve terapi sonrasındaki gelişimi izleme amacıyla geliştirilmiş bir testtir.
9. ( ) PPVT (Peabody Picture Vocabulary Test) ülkemizde en yaygın kullanılan ve sonuçları en geçerli olan dil ve konuşma bozukluğu tanılama testidir.
10. ( ) Dil ve konuşma güçlüğü olan çocuklarla yapılan çalışmalarda öğretmenin çocukla göz teması kurması onunla iletişim kurabilmesi için çok önemlidir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı, cevap anahtarıyla karşılaştırınız ve doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevapladığınız sorularla ilgili öğrenme faaliyetlerini tekrarlayınız.

Cevaplarınızın hepsi doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçebilirsiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet kapsamında kazandığınız bilgi ve becerileri aşağıdaki soruları yanıtlayarak belirleyiniz. Soruların yanındaki başlıkları; doğru önermeler için (D), yanlış önermeler için (Y) yazarak doldurunuz.

1. ( ) Bebeklerin çoğu 3–4 aylıkken ünlü ve ünsüz sesleri üreterek bunları tekrarlamaktan hoşlanırlar. Buna “Vokal Jimnastik” denir.
2. ( ) Çocuk 2 yaşının ilk aylarından itibaren iki kelimeyi yan yana getirerek farklı anlamları ifade etmeye başlar.
3. ( ) Kelimeleri, olması gerektiği doğru ses ve doğru vurguyla ağızdan çıkarmak artikülasyondur.
4. ( ) Atlama (Sesin Düşürülmesi) ses bozukluklarından biridir.
5. ( ) Acele karmaşık konuşma, aşırı konuşma hızı ile birlikte düzensiz cümle yapısını, söyleyiş problemlerini içerdiği gibi kekemeliğin problemi olan konuşmaya başlama güçlüğünü de içerir.
6. ( ) Çocuklar yaşitlarıyla kıyaslandığında beklenen zamanda dillerini geliştiremezlerse, anlama ve anlatmada güçlükleri varsa, bu duruma kekemelik denir.
7. ( ) Sağaltıcı yaklaşımda öğretim, oldukça kontrollü bir ortamda gerçekleştirilir.
8. ( ) Bilginin en iyi öğretiminin bütün, anlamlı ve kişiyle ilgili olarak sunulması olduğu ilkesine dayanan yaklaşım doğal yaklaşımdır.
9. ( ) Erken çocukluk eğitimi kurumlarında dili kullanma konusunda çocuğa doğru model olunan her etkinlik dolaylı yoldan da olsa dil ve konuşma gelişimini destekleyecektir.
10. ( ) Cümledeki sözcüklerin yapısı, cümlenin öğeleri arasındaki ilişkiler gibi cümle yapısını ilgilendiren kurallar söz dizimi kurallarıdır.
11. ( ) Bireyin dil kurallarını bilmesi, söylenenleri anlaması yeterli değildir. Dili günlük yaşamda kurallara uygun ve anlaşılır şekilde kullanabilmesi de önemlidir. Bu kullanım bilgisidir.
12. ( ) Bireysel ve grup etkinliklerinde kullanılacak olan talimatlar, çocuğun anlama düzeyi ne olursa olsun, bulunduğu yaş grubunun özelliğine göre seçilmelidir.
13. ( ) Dil ve konuşma problemi olan çocuklarla yapılacak olan etkinliklerin süresi çok kısa tutulmalıdır.
14. ( ) Dil ve konuşma becerisi kazandırmak, oyun yoluyla daha etkili olacaktır.
15. ( ) Henüz toplumumuza göre standardize edilmiş bir dil ve konuşma testi bulunmamaktadır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız ve doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yaptığınız değerlendirme sonunda, eksikleriniz varsa öğrenme faaliyetlerini tekrarlayınız.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYEİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	C
3	C
4	A
5	B
6	D
7	B
8	A
9	D
10	C

ÖĞRENME FAALİYEİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	Y
3	D
4	Y
5	D
6	D
7	D
8	Y
9	Y
10	D

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	D
3	D
4	Y
5	D
6	Y
7	D
8	Y
9	D
10	D
11	D
12	Y
13	Y
14	D
15	Y

KAYNAKÇA

- ÇEVİKASLAN Ahmet, **Akıcı Olmayan Konuşma**,
http://www.mcatürk.com/acevikaslan_kekemelik.htm
- ÇİYİLTEPE Müzeyyen, Dil ve Kavram Gelişimi, Dil ve Konuşma Gelişiminde Sorunlara yol Açan Nedenler, Kök Yayıncılık, Ankara, 2006
- DEMİR Abdullah, **Alıcı Dil Gelişimini Destekleyici Etkinlikler**,
<http://www.rehabilitasyon.com>.
- DÖNMEZ Necate Baykoç, Şule BİLİR (Editör), Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri, **Konuşma Dil Bozuklukları ve Eğitimsel Görüşler**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1986
- EGE Pınar, Figen TURAN, **Dil Sorunu Olan Çocuklar İçin Bütüncül Dil Yaklaşımı**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2003, Cilt 4, Sayı 1
- EGE Pınar, Funda Acarlar, Figen Turan, **Psikoloji Araştırma ve Uygulamalarında Ölçek/Teknik/Vaka/Yayın/kavram Tanıtımı IV, Ankara Artikülasyon Testi**, Türk Psikoloji Dergisi, Haziran 2006, Cilt 21, Sayı 57
- EGE Pınar, Funda Acarlar, Figen Turan, **Ankara Artikülasyon Testi**, Ankara Üniversitesi Bilimsel Projeleri Yayını, Ankara, 2004
- EROĞLU Çiğdem Yananer, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, **Anasınıfı Öğrencilerime ve Velilerine Nasıl Yardım Edebilirim?** , Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul, Ocak 2002
- İLHAN Nadir, **Çocukların Dil Edinimi, gelişimi ve Dile Katkıları**,
<http://manas.kg/pdf/sbdpdf13/Makaleler/15.pdf>
- KARACAN Elvan, **Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi**, Klinik Psikiyatri Dergisi, 2000
- KONROT Ahmet, **Sözel Dil ve Konuşma Sorunları**,
<http://aof.edu.tr/IOLTP/1267/unite07.pdf>

- LEVENT Bergin, Nazan Kaya, **Kekeme Bir Çocuğum Var Aile El Kitabı**, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, AÇEM ve 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, Ankara, Ocak 2001
- LEVENT Bergin, Nazan Kaya, Hasan KIŞ, **Gecikmiş Konuşma Aile El Kitabı**, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, AÇEM ve 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, Ankara, Ocak 2001
- LEVENT Bergin, Nazan Kaya, Hasan KIŞ, Ş. Afet GEMİCİ, Gecikmiş Konuşma Öğretmen El Kitabı, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, AÇEM ve 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, Ankara, Ocak 2001NA
- ÖZSOY Yahya, Mehmet ÖZYÜREK, Süleyman ERİPEK, **Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Özel Eğitime Giriş**, Karatepe Yayınları, Ankara 1998
- TOĞRAN Bülent, **Dil ve Konuşma öğretiminde Yaklaşımlar**, <http://www.rehabilitasyon.com/index.php?act=showarticles&act2=read&aid=999&cid=92>, 05.07.2006
- TOPBAŞ Seyhun, **Dil ve Kavram Gelişimi, Dilin Bileşenleri**, Kök Yayıncılık, Ankara, 2006
- TOPBAŞ Seyhun, **Dil ve Konuşma Sorunlu Çocukların Sesbilgisel Çözümleme Yöntemi İle Değerlendirilmesi ve Konuşma Dillerindeki Sesbilgisel Özelliklerin Betimlenmesi**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No 1106, Eskişehir, 1999
- TURAN Ayşegül, **Sevgi Dili Konuşan Çocuklar**, Sistem Yayıncılık, 2000
- TURAN Figen, **0-6 Yaş Döneminde Dil Gelişimi**, Çoluk Çocuk Dergisi, Nurol Matbaacılık, Nisan 2001, Sayı 1
- ÜLGEN Gülten, Emel Fidan, **Çocuk Gelişimi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000
- T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, **Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı**, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara, 2006
- http://w3balikesir.edu.tr/~mozsari/dilbilim.htm#_Toc121731686, **Dil Kazanımları ve Dil Düzensizlikleri**

- <http://www.karatekin.net/kompozisyon/2anakonular%5Csa2.htm>, **Etkili Anlatımın Nitelikleri**
- <http://www.ram.gov.tr/ozelegt/koneng.doc>, **Konuşma Engelli Kimdir?**
- <http://www.yagmurcocuklar.com/html/konusma.htm>, **Konuşma ve Dil Terapisi**
- <http://www.rehabilitasyon.com/index.php?act=showarticles&act2=read&aid=748&cid=95>, **Dil Gelişim Egzersizleri**, 05.07.2006
- <http://www.adana-meb.gov.tr/download/OZEL.DOC>, **Konuşma Engelliler**
- <http://www.geocities.com/physicaltherapytr/konusmabozukluklari.html>
- <http://www.cocukgelisim.com/ozelcocuk.htm>, **Afazi**
- <http://www.doktorumonline.net/default.asp?mid=41&kid=13>, **Afazi**
- <http://testci.net/mod/resource/view.php?id=35>, **Okul Öncesi Dil Gelişimi**
- <http://www.rehabilitasyon.com>.